

**ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ОДЕСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Кваліфікаційна робота

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ
ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ**

**ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL FUNDAMENTALS OF
MANAGEMENT OF THE INSTITUTION OF GENERAL SECONDARY
EDUCATION ON THE BASIS OF ACADEMIC INTEGRITY**

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Освітньо-професійної програми
«Освітній менеджмент у педагогічних системах»
Бурачковська Світлана Сергіївна
Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
старший викладач Воронова Світлана Віталіївна
Рецензент: доктор педагогічних наук, професор,
директор Навчально-наукового інституту
природничо-математичних наук, інформатики та
менеджменту Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»
Черненко Наталія Миколаївна

Рекомендовано до захисту:
протокол засідання кафедри педагогіки та
освітнього менеджменту
№ __ від _____
Завідувач кафедри
_____ Неля КУЗНЄЦОВА

Захищено на засіданні ЕК
протокол № __ від _____
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)
Голова ЕК
_____ Тамара ГУМЕННИКОВА

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню аспектів управління закладом загальної середньої освіти на засадах академічної доброчесності. В роботі проаналізовано загальнотеоретичні аспекти формування академічної доброчесності та схарактеризовано організаційно-педагогічні засади управління закладом загальної середньої освіти з дотриманням академічної доброчесності. Здійснено емпіричне дослідження та узагальнено результати рівня поінформованості учасників освітнього процесу з питань академічної доброчесності та забезпечення реалізації політики академічної доброчесності.

Запропоновано шляхи удосконалення управлінської діяльності в закладі загальної середньої освіти на засадах академічної доброчесності через програму заходів з розвитку академічної доброчесності та рекомендації керівникам щодо управління закладом загальної середньої освіти на засадах академічної доброчесності.

Ключові слова: академічна доброчесність, відповідальність, політика академічної доброчесності, управління, якість освіти.

SUMMARY

The qualification work is devoted to the study of the management aspects of the institution of general secondary education on the basis of academic integrity. The work analyzes the general theoretical aspects of the formation of academic integrity and characterizes the organizational and pedagogical principles of managing a general secondary education institution with compliance with academic integrity. An empirical study was carried out and the results of the level of awareness of the participants of the educational process on issues of academic

integrity and ensuring the implementation of the policy of academic integrity were summarized.

Ways to improve management activities in the institution of general secondary education on the basis of academic integrity through the program of measures for the development of academic integrity and recommendations to managers on the management of the institution of general secondary education on the basis of academic integrity are proposed.

Keywords: academic integrity, responsibility, policy of academic integrity, management, quality of education.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	10
1.1. Академічна доброчесність як педагогічна проблема.....	10
1.2. Організаційно-педагогічні засади академічної доброчесності в управлінні закладом загальної середньої освіти.....	18
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	29
2.1. Організація емпіричного дослідження.....	29
2.2. Аналіз результатів дослідження.....	36
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	53
3.1. Програма заходів з розвитку академічної доброчесності в закладі загальної середньої освіти.....	53
3.2. Рекомендації керівникам щодо управління закладом загальної середньої освіти на засадах академічної доброчесності.....	66
Висновки до розділу 3.....	70
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	82

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВСЗЯО	Внутрішня система забезпечення якості освіти
ДСЯО	Державна служба якості освіти
ЗВО	Заклад вищої освіти
ЗЗСО	Заклад загальної середньої освіти
ЗО	Заклад освіти
ЗПО	Заклад позашкільної освіти
ЗУ	Закон України
МОНУ	Міністерство освіти і науки України
МТЗ	Матеріально-технічне забезпечення
НАЗЯВО	Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти
НАН України	Національна академія наук України
СЗЯО	Система забезпечення якості освіти
ЦПР ПП	Центри професійного розвитку педагогічних працівників

ВСТУП

Актуальність дослідження. Реформа української освіти в рамках концепції «Нової української школи» підвищує значення етичних цінностей в освіті та підготовці здобувачів освіти до професійного становлення. Дотримання принципів академічної доброчесності є надважливою категорією в науковому та освітньому середовищі. Ці принципи лежать в основі дотримання законодавства, врегулювання взаємовідносин між учасниками освітнього процесу, привчають педагогів та здобувачів освіти приймати етичні рішення та діяти відповідно до них. Якісна система освіти потребує ствердження чесності та етичних цінностей в освітньому процесі та науковій діяльності, розроблення нових підходів до навчання та викладання, створення механізмів розбудови комунікації, яка сприятиме формуванню академічної культури, що є основою освіти.

З метою досягнення європейського рівня, поваги та довіри до документів про здобуття освіти в Україні, реформується та модернізується освітня галузь відповідно до суспільних запитів, що спонукає до актуалізації пошуку ефективних шляхів розвитку. Один з основних показників якості освіти – це політика академічної доброчесності. Вона полягає в дотриманні законодавства України, встановлення унормованих взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Освіта не починається із закладів вищої освіти, де поняття академічна доброчесність введено вже багато років. Освіта починається із закладів дошкільної та загальної середньої освіти, де про поняття академічної доброчесності стали говорити лише нещодавно. Академічна доброчесність впливає на формування в здобувачів освіти поваги до законодавства, доброчесної поведінки в ставленні до результатів чужої інтелектуальної праці, а в педагогів – справедливого оцінювання навчальних досягнень учнів.

Одним з важливіших завдань сучасної освіти є виховання доброчесного громадянина, який нетерпимо ставиться до порушень академічної доброчесності. Саме тому світові та вітчизняні науковці тривалий час дискутують щодо самого поняття «академічна доброчесність» та процедури забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності. Доробки вчених представлені такими напрямками: загальнотеоретичні аспекти формування академічної доброчесності (Н. Гапон, С. Джащик, Д. Загірняк, Д. Кент, Р. Кніпер, С. Курбатов, О. Меньшов, Л. Півнева, Л. Рижак, О. Ромакін, А. Сингаївська, О. Траверсе, Т. Ярошенко) [10; 36]; формування академічної доброчесності та правові аспекти боротьби із плагіатом (А. Артюхов, Б. Буяк, О. Гужва, І. Дегтярьова, Т. Добко, А. Мельниченко, І. Олексія, Н. Сорокіна, Т. Фініков) [3; 4; 7; 42]; прояви академічної нечесності (А. Артюхов, Б. Буяк, А. Мельниченко, О. Меньшов) [4; 5]; питання кодексу честі (І. Олексія, О. Цукор) [40]; вплив академічної доброчесності на діяльність закладу освіти (І. Дегтярьова, Ю. Кращенко) [12]; дотримання академічної доброчесності в закладі освіти через самооцінювання діяльності (Ю. Вергун, С. Воронова, О. Заплотинська) [9]. Закордонні науковці велику увагу приділяють боротьбі з академічним плагіатом (Д. Белл, В. фон Струнсе) [38] та підготовці майбутніх фахівців на засадах академічної доброчесності, розглядаючи етичні зміни у вищій освіті (Г. Адамс) [1].

Але незважаючи на значну кількість наукових праць присвячених академічній доброчесності, дане питання потребує додаткового розгляду, а саме управління ЗЗСО на засадах академічної доброчесності, що і зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи.

Об'єкт дослідження – академічна доброчесність в управлінні закладом загальної середньої освіти.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні основи управління закладом загальної середньої освіти на засадах академічної доброчесності.

Мета дослідження – на основі аналізу теоретичних основ та емпіричного дослідження управління закладом загальної середньої освіти на засадах академічної доброчесності визначити шляхи її удосконалення.

Завдання дослідження:

- визначити теоретичні засади академічної доброчесності в закладі загальної середньої освіти;
- провести емпіричне дослідження дотримання академічної доброчесності в закладі загальної середньої освіти;
- розробити шляхи удосконалення дотримання академічної доброчесності в управлінні закладом загальної середньої освіти;
- надати рекомендації щодо управління закладом загальної середньої освіти на засадах академічної доброчесності.

Методи дослідження – теоретичні (аналіз наукової-педагогічної літератури з проблеми, нормативно-правових документів з академічної доброчесності); емпіричні – «Методика оцінювання освітніх та управлінських процесів ЗЗСО під час інституційного аудиту» [26], «Абетка для директора» [6]; кількісної обробки даних – визначення середніх величин; наукової абстракції – для формування пропозицій та висновків з опрацьованого матеріалу.

База дослідження – Одеський ліцей № 5 Одеської міської ради.

Теоретичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних засад академічної доброчесності в управлінні закладом загальної середньої освіти. В ході дослідження визначено стан академічної доброчесності як педагогічної проблеми, з'ясовано організаційно-педагогічні засади академічної доброчесності в управлінні закладом загальної середньої освіти, запропоновано шляхи удосконалення дотримання академічної доброчесності в управлінні закладом загальної середньої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані керівниками під час організації управлінської діяльності в ЗЗСО. Положення та висновки кваліфікаційної роботи будуть

корисними для підготовки підручників і навчальних посібників з курсів «Академічна доброчесність для керівників та вчителів», «Академічна доброчесність: виклики, дії, успішні практики», складання програм підвищення кваліфікації керівників закладів освіти.

Апробація результатів дослідження:

1. Бурачковська С. С. Академічна доброчесність як педагогічна проблема. *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку*: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. м. Одеса, 19 трав. 2023 р. Одеса, 2023. С. 177–179.

2. Бурачковська С. С. Академічна доброчесність в закладі загальної середньої освіти: алгоритм дослідження. *Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті*: матеріали III Регіон. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих науковців. м. Одеса, 17 жовт. 2023 р. Одеса, 2023. С. 52–55.

Структура та обсяг роботи. Логіка проведеного дослідження зумовила структуру роботи: вступ, три розділи (шість підрозділів), висновки, додатки. Загальний обсяг роботи складає 81 сторінок. Список використаних джерел містить 45 найменувань. У роботі вміщено 21 рисунок. Положення основного тексту доповнює матеріал, викладений у 9 додатках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Академічна доброчесність як педагогічна проблема

Сучасний розвиток української освіти вимагає підготовки нового покоління креативних, інтелектуальних, винахідливих, здібних та вмотивованих громадян. А для цього потрібен перехід на інший рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу, де заклад освіти є осередком гідності, культури, свободи, відповідальності, довіри та пошани, що об'єднані принципами академічної доброчесності [4]. У такому випадку стає необхідним визначення походження поняття «академічна доброчесність».

До слова «доброчесність» можна дібрати синонім «*integritas*» з латини, що означає «довершеність», «неподільність» та «розсудливість». В англійській мові ми відшукали подібне слово «*integrity*», яке означає «цілісність», «об'єднання», в деяких джерелах можна знайти такий переклад, як «чесна людина, яка має сильні моральні принципи» [13]. Громадська організація Чехії SEELI ще в 2015 році сформулювала визначення поняттю «доброчесність» та схарактеризувала його як внутрішню рису характеру людини, яка спонукає діяти, неухильно дотримуючись певних цінностей та принципів моралі.

Великий тлумачний словник української мови пояснює термін доброчесність як властивість, високу моральну чистоту та чесність, тобто доброчесна людина, яка є проявом чесності та моралі [8]. В сучасному словнику з етики М. Тофтул поняття «доброчесність» пояснюється через термін «чеснота». Автор дає таке визначення: чеснота – це «моральна якість, яка характеризує спосіб життя та вчинки людини, спрямовані на дотримання

принципів добра та справедливості» [34, с. 125]. Тобто особистість, яка діє відповідно до загальноприйнятих норм, а також є незалежним членом суспільством, який має свободу волі, може робити власний вибір, самостійно приймати рішення, виконувати дії та брати відповідальність за наслідки [34]. Також поняття доброчесності зустрічається в етиці та філософії. Його відносять до ключових категорій, які дають змогу визначити чіткі принципи справедливості та відповідальності за власні рішення і вчинки.

В українському законодавстві використовуються різні терміни й похідні від поняття «доброчесність». Йдеться, зокрема, про такі: «критерій доброчесності», «академічна доброчесність», «перевірка доброчесності», «декларація доброчесності», «розбудова доброчесності» та інші [13]. Деякі критерії доброчесності згадуються в наказі Головного управління державної служби «Про затвердження загальних правил поведінки державного службовця», але без чіткої конкретизації термінів [24]. Вперше поняття «доброчесність» зустрічається в Указі Президента України «Про Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності»» у контексті важливої умови існування державної судової системи та головної протидії корупції [29]. Це був перший нормативний документ, в якому окреслюються загальні риси поняття, але немає чіткого визначення терміну. Лише у 2015 році дається чітке визначення принципу доброчесності в новій редакції Закону України «Про державну службу» (ст. 4 п. 5). А саме, що діяльність державного службовця спрямована на захист інтересів та відмову від переваги особистих інтересів в ході виконання своїх обов'язків [22]. Слід зазначити, що у 2016 році були внесені зміни до Конституції України, які регламентують головні принципи діяльності суддів і вводиться поняття «декларація доброчесності» [21].

Світові та вітчизняні науковці тривалий час дискутують щодо самого поняття «академічна доброчесність» та процедури забезпечення дотримання принципів академічної доброчесності. В своїх наукових працях досліджували загальнотеоретичні аспекти формування академічної доброчесності такі

вітчизняні науковці, як Н. Гапон, Д. Загірняк, С. Курбатов, О. Меньшов, Л. Півнева, Л. Рижак, О. Ромакін, А. Сингаївська, О. Траверсе, О. Цукор, Т. Ярошенко [10; 36]. О. Гужва описала проблему формування академічної грамотності та етики студентів [42]. Ю. Калиновський розглянув проблему формування академічної доброчесності як чинника правового виховання студентів [17]. В. Банись, Т. Добко, В. Турчиновський, Т. Фініков вивчали проблему формування академічної доброчесності як сталої основи розвитку університету [4]. А. Артюхов, Б. Буяк, А. Мельниченко, О. Меньшов досліджували прояви академічної нечесності, правові аспекти боротьби із плагіатом [7]. А. Мельниченко та І. Олексія порушували питання кодексу честі як інструменту дотримання академічної доброчесності педагогічними та науковими працівниками. І. Дегтярьова, Ю. Кращенко досліджували вплив академічної доброчесності на інституційну практику вищої школи [12]. С. Воронова у своїх дослідженнях наголошувала на алгоритмі самооцінювання дотримання академічної доброчесності в закладі освіти, встановила, що якість дотримання академічної доброчесності залежність від ступеня оприлюднення діяльності ЗО та запропонувала перспективні шляхи її впровадження [9].

Проблема формування академічної доброчесності висвітлена в працях закордонних науковців психологів та педагогів С. Білле, Ф. Вілан, Е. Гулд, С. Джащик, Р. Джонс, Д. Елазар, Д. Кент, Р. Кніпер, Д. Мак-Кейб, Р. Мей-молодший, П. Оконт, Р. Патор, В. Пуповац, М. Рей, Д. Розеберг, Т. Руссо, Я. Саддак, П. Скотт, Т. Терпстра, Д. Фанеллі, С. Хантингтон, С. Шіверс-Берклі [34; 44; 45]. Деякі дослідники (Д. Белл, В. фон Струнсе) особливу увагу приділяють питанню боротьби з плагіатом, а також зміні в етиці вищої освіти [38]. Г. Адамс досліджував підготовку майбутніх фахівців на засадах академічної доброчесності, розглянув етичні зміни у вищій освіті [1].

Але дослідження щодо забезпечення академічної доброчесності з аспекту входження України в єдиний європейський освітній простір не проводились фундаментально, що пояснює актуальність теми дослідження,

враховуючи сучасні реалії суспільства. Для забезпечення імплементації принципів академічної доброчесності недостатньо запис державою високих намірів у нормативних документах [37]. В процесі реформування української освіти з'явилася необхідність формування законодавства з питань забезпечення академічної доброчесності. Про це свідчать нормативні документи: Закони України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), «Про вищу освіту» (2014), «Про наукову та науково-технічну діяльність» (2016), «Етичний кодекс ученого України» (2009). Більш детально розглянемо нормативно-правову базу.

Закон України «Про освіту» – це перший та основний нормативно-правовий акт, в якому надається чітке тлумачення терміну «академічна доброчесність» (ст. 42) як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [31]; прописано види її порушень та передбачена академічна відповідальність.

Законом зазначено, що порушеннями академічної доброчесності виступають: обман (навмисно викривлена інформація, щодо будь-якої діяльності); плагіат як академічний (усвідомлене використання чужих наукових розробок та представлення їх за власні, а також використання опублікованих матеріалів без посилання на автора) так і самоплагіат (повторна презентація власних наукових здобутків, які вже були опубліковані та видавання їх як нові результати); фабрикація (усвідомлене придумування інформації, яка потім використовується в будь-яких дослідженнях); фальсифікація (усвідомлена модифікація чи підробка отриманих результатів); списування (під час виконання письмових робіт навмисні спроба або використання заборонених джерел інформації); хабарництво (будь-яка спроба надання чи отримання матеріальних, чи нематеріальних

благ, з метою отримання певних переваг у діяльності); необ'єктивне оцінювання (несправедливе оцінювання діяльності здобувачів освіти) [31].

Норми дотримання академічної доброчесності в ЗУ «Про повну загальну середню освіту» (2020) у ст. 43 адаптовано під особливості ЗЗСО. В цьому нормативно-правовому акті визначено відповідальних, які забезпечують дотримання зазначених норм та додано специфічні порушення, що можуть зустрітися лише серед учнів, а саме: «використання під час контрольного оцінювання заборонених допоміжних або/та технічних засобів», виконання робіт замість іншого для покращення результату [32].

В Законі України «Про вищу освіту» ст. 32 «Принципи діяльності, основні права та обов'язки ЗВО» визначено академічну відповідальність щодо дотримання принципів академічної доброчесності. А саме: ЗВО має запобігати та виявляти «академічний плагіат в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти, а також сприяти притягненню порушників до дисциплінарної відповідальності» [20].

В Законі України «Про наукову та науково-технічну діяльність» ст. 50 визначені принципи доброчесної конкуренції та поваги, а також регламентовано «дотримання авторських та суміжних прав, принципів наукової етики» [30].

В «Етичному кодексі ученого України» (2009), а, саме, в пункті 2 передбачені вимоги до наукового дослідження, які окреслюють нетерпиме ставлення до академічної недоброчесності. Учений має бути взірцем честі, гідності та істини, категорично не допускати прояви шахрайства, надавати об'єктивні та не упередженні висновки, незважаючи ні на що [14].

Включення української освіти до Європейського освітнього простору спричинило перегляд принципів та цінностей академічної доброчесності. Так основними цінностями академічної доброчесності було визначено:

- чесність – процеси навчання, викладання та наукових досліджень здобуття знань відбуваються через інтелектуальну чесність. Це найважливіша цінність, без якої неможлива реалізація наступних цінностей;

- довіра – учасники освітнього процесу вільно обмінюються ідеями, що сприяє науковому пошуку. Це чеснота, яка базується на діях, коли викладачі висувають чіткі вимоги та чітко оцінюють роботи здобувачів освіти;

- справедливість – учасники освітнього процесу встановлюють чіткі, прозорі очікуванні результати та стандарти, що сприяє підтриманню справедливих стосунків і здійсненню чіткого та прозорого оцінювання;

- повага – учасники освітнього процесу шанують та цінують один одного, що впливає на розмаїття думок та ідей. Учасники освітнього процесу з повагою ставляться до роботи одне одного. Цінність, яка має бути взаємною;

- відповідальність – учасники освітнього процесу дотримуються принципів особистої відповідальності, взаємно узгоджених стандартів та вживають заходів у разі їх порушення [35].

Регулюють процеси впровадження академічної доброчесності в закладах освіти Міністерство освіти і науки України (МОНУ), Державна служба якості освіти (ДСЯО), Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), Національна академія наук України (НАН України).

МОНУ реалізуючи державну політику у сфері освіти, здійснює стратегію впровадження та контролю академічної доброчесності. ДСЯО України в межах своїх повноважень здійснює державний контроль (нагляд) за дотриманням академічної доброчесності в ЗО. НАЗЯВО забезпечує дотримання принципів академічної доброчесності через: визначення рейтинги ЗВО України, шляхом визначення вимог до системи забезпечення якості освіти, розробки критеріїв оцінки якості освітньої діяльності; акредитацію ЗВО; вивчення діяльності та рішень спеціалізованих вчених рад після звернень, заяв та скарг; розробка порядку присудження рівня наукової

кваліфікації особам, які здобувають науковий ступінь; розгляд питань щодо порушення академічної доброчесності в ЗВО України.

НАН України популяризує принципи академічної доброчесності, шляхом проведення спеціалізованих заходів та наданням консультацій при підготовці наукових робіт на всіх рівнях. А також здійснює контроль за дотриманням академічної доброчесності під час експертного рецензування робіт науковців, які претендують на присудження кваліфікації, наукового ступеня, педагогічного або іншого звання [11].

Слід акцентувати, що академічна відповідальність за порушення академічної доброчесності застосовується до всіх учасників освітнього процесу через вживання певних дисциплінарних заходів, що передбачені статутом та положенням, позбавлення ЗО (наукової установи) ліцензії, відмову в акредитації освітньої програми.

Академічна відповідальність здобувачів освіти передбачає: попередження, якщо порушення скоєно вперше; за несамотійне виконання завдань повторне проходження оцінювання (атестації) або відповідного освітнього компонента освітньої програми; позбавлення права брати участь у конкурсах задля отримання стипендії, гранту, участі в академічній мобільності строком до одного року; позбавлення стипендії, пільг в оплаті за навчання, відрахування із ЗО. Академічна відповідальність наукових працівників передбачає позбавлення вченого звання, звільнення, заборона брати участь у засіданнях спеціалізованих рад, анулювання попередніх результатів роботи.

Рішення про притягнення до академічної відповідальності приймає уповноважений орган, посадова особа наукової установи (закладу освіти) або спеціалізована вчена рада, у якій відбувається захист кваліфікаційної (наукової, мистецької) роботи.

Місцевий рівень представлений Департаментами освіти і науки, районними управліннями освіти, центрами професійного розвитку

педагогічних працівників (ЦПР ПП), що поряд з іншими опікуються питаннями академічної доброчесності (див. рис. 1.1).

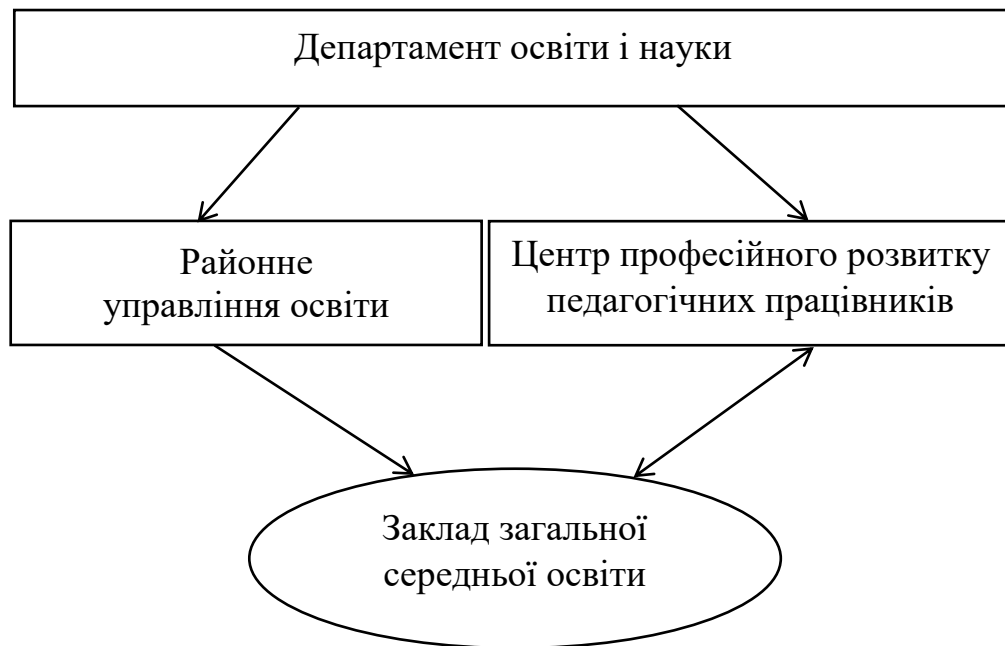

Рис. 1.1. Організації, що регулюють процеси впровадження академічної доброчесності на місцевому рівні

Департамент освіти і науки готує та видає розпорядчі документи з питань організації дотримання академічної доброчесності; керує роботою районних управлінь освіти з питань забезпечення академічної доброчесності в закладах освіти; здійснює контроль за виконанням доручень районними управліннями освіти; здійснює контроль центрів професійного розвитку педагогічних працівників з питань підготовки ними методичних рекомендацій закладам освіти щодо дотримання принципів академічної доброчесності [11].

Районні управління освіти здійснюють моніторинг та аналізують стан забезпечення й організації академічної доброчесності в закладах освіти, контролюють такі самі процеси в закладах освіти.

ЦПР ПП здійснюють методичний супровід та готують методичні рекомендації для педагогічних працівників з питань організації та дотримання принципів академічної доброчесності; збирають та

систематизують досвід роботи педагогічних працівників з питань дотримання академічної доброчесності; забезпечують підтримку педагогічних працівників.

Таким чином, в умовах реформування освіти проблема академічної доброчесності набуває не аби якої актуальності, оскільки стрімкий розвиток технологій та швидкий і вільний доступ до будь-якої інформації збільшують можливість запозичення, привласнення і використання чужих ідей та думок. Законодавством України чітко визначені поняття, види та процедури дотримання академічної доброчесності в освітянській спільноті та надано право певним структурам регулювати процеси впровадження академічної доброчесності в закладах освіти.

1.2. Організаційно-педагогічні засади академічної доброчесності в управлінні закладом загальної середньої освіти

Державою проводиться реформування освіти, яке передбачає перелік вимог до керівника ЗЗСО. Образ керівника був окреслений у професійному стандарті керівника (директора) ЗЗСО, ухваленого наказом Мінекономіки 17 вересня 2021 року № 568-21 «Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти». Цим стандартом визначений перелік обов'язків та професійних компетентностей керівника закладу загальної середньої освіти. Серед трудових функцій є «забезпечення управління якістю освітньої діяльності». Ця функція об'єднує створення умов для організації ефективних освітніх послуг та дієву діяльність внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Головний чинник цієї функції – академічна доброчесність.

Професійні здібності, якими має володіти директор ЗЗСО, регламентовані принципами академічної доброчесності: сприяє створенню освітніх програм закладу, навчальних програм предметів або інтегрованих курсів та контролює їх виконання та відповідність; вміє справедливо

винагороджувати та карати за дотримання або порушення академічної доброчесності; створює сприятливі умови для реалізації прав, обов'язків та свобод всіх учасників освітнього процесу; організовує умови, які унеможливають дискримінаційне, суб'єктивне оцінювання навчальних досягнень учнів; об'єктивно оцінює зміст навчальних занять, лекцій, методичних івентів; розробляє, затверджує, забезпечує якісне додержання положення про внутрішню систему забезпечення освіти; здійснює об'єктивний самоаналіз якості освітніх та управлінських процесів; вільно володіє методиками коригування управлінської та освітньої діяльності; здійснює організаційні заходи щодо забезпечення академічної доброчесності; доцільно застосовує види академічної відповідальності; сприяє проведенню заходів, щодо проведення інституційного аудиту та/або зовнішнього моніторингу якості освіти; доцільно враховує отримані результати зовнішнього моніторингу якості освіти; забезпечує партнерську взаємодію [27]. Проте, однією з найголовніших функцій керівника вважається управління закладом освіти таким чином, щоб унеможливити порушення норм академічної доброчесності.

Дослідження науковців доводять, що політика дотримання академічної доброчесності впливає на реалізацію певних процесів управління. В науковій літературі можна знайти безліч тлумачень поняття «управління» і вони всі різні. Вважаємо, що найбільш доцільне для закладу освіти визначення поняття «управління» дали Г. Єльнікова, Г. Пономарьова, І. Прокопенко, які зазначали, що управління – це «цілеспрямована активна взаємодія керівників, громадськості та інших учасників педагогічного процесу, спрямована на його впорядкування і переведення на вищий, якісніший рівень, що відповідає закономірностям, які визначають його розвиток, і що забезпечує одержання заданого результату в оптимальному варіанті» [15].

Управління закладом освіти регулюється Законом України та установчими документами. Здійснюють це управління: засновник (це зазвичай Департаменти (управління) освіти); керівники закладу (директор

ЗЗСО); педагогічна рада (колегіальний орган управління ЗО); органи громадського самоврядування.

Слід зазначити, що керівник ЗО, враховуючи політику дотримання академічної доброчесності, відповідає за наступні управлінські процеси: забезпечує створення умов для ефективної діяльності ЗО – зобов'язується відповідати за власні рішення; здійснює ефективне управління фінансово-господарською діяльністю ЗО – чесно веде справи; приймає кадрові рішення в закладі, призначаючи на посаду, визначає професійні обов'язки працівників – з повагою ставиться до кожного члена колективу; здійснює ефективну організацію освітнього процесу та контролює виконання освітніх програм – здійснює об'єктивний та неупереджений аналіз; забезпечує функціонування ВСЗЯО – бере відповідальність за наслідки освітньої діяльності; створює сприятливі умови для здійснення зовнішнього контролю за діяльністю ЗО – сприяє відкритості та прозорості освітньої діяльності; пропагує здоровий спосіб життя здобувачів освіти та працівників ЗО – протидіє фізичному та психічному насильству, виступає проти дискримінації; підтримує та сприяє ефективній діяльності органів самоврядування ЗО – формує громадську культуру; може здійснювати іншу професійну діяльність в рамках Законів України, статуту закладу та трудового договору.

Академічна доброчесність передбачає, що всі управлінські процеси та рішення розглядаються на педагогічній раді, а саме:

- планування роботи закладу (колегіальність та демократичність);
- схвалення освітніх програм закладу та оцінювання результативності виконання (законність та верховенство права);
- створення системи ВСЗЯО та розробка механізмів дотримання академічної доброчесності (відкритість та прозорість);
- розгляд питань, щодо методичного забезпечення освітнього процесу (професіоналізм та компетентність);

- прийняття рішень щодо переведення учнів до наступного класу, документів про відповідний рівень освіти (колегіальність та демократичність);

- затвердження щорічного плану та розв'язання питань щодо підвищення кваліфікації педагогів (самовдосконалення, саморозвиток, повага до прав і свобод людини);

- розгляд питань щодо інноваційної, дослідницької та експериментальної діяльності в ЗО, партнерства з іншими ЗО та науковими установами (професіоналізм та компетентність);

- ухвалення рішень щодо заохочення учасників освітнього процесу (повага до прав людини, чесність і прозорість);

- ініціювання проведення позапланового інституційного аудиту ЗО або проведення громадської акредитації закладу (відкритість);

- розгляд інших питань в рамках статуту ЗО (верховенство права та законності) [31; 32].

Отже, кожен із зазначених процесів вимагає дотримання принципів академічної доброчесності, що є важливою складовою ВСЗЯО. Тобто, задля забезпечення високої якості освіти керівник зобов'язаний розробляти і запроваджувати політику академічної доброчесності [26].

Слід зазначити, що освітня діяльність закладу – це постійна взаємодія великої кількості людей, головним у цих відносинах є отримання очікуваних результатів (відповідної користі). Одним із факторів впливу на отримання результату є довіра. Вона допомагає злагоджено працювати всім учасникам освітнього процесу та зменшує витрати ресурсів. Довіра унеможливорює сумніви чи підозри у здобувачів освіти, педагогічних працівників, батьків через те, що результатом навчання є саме якісна освіта, і це плід розумного управління. Якість освіти – це процес навчання учнів вчителями. Цей процес можна визначити за конкретними критеріями. Основний показник – академічна доброчесність (тобто чесність у навчанні). Дотримання норм

академічної доброчесності означає, що всі учасники взаємодіють за одними правилами, а це є рівність прав та доступність якісної освіти [41].

Науковці (Ю. Вергун, О. Заплотинська) розглядають оцінювання забезпечення якості освіти як зовнішнє, так і внутрішнє [6]. Інструментом оцінювання зовнішнього забезпечення освіти є – інституційний аудит. Інституційний аудит – це незалежне, об'єктивне, професійне оцінювання роботи ЗО. До складу експертної групи входять педагоги, які пройшли спеціальне навчання та мають вищу кваліфікаційну категорію. Метою аудиту є визначення рівня якості освітньої діяльності відповідно до затверджених МОН України критеріїв та надання рекомендацій щодо вдосконалення діяльності. Інституційний аудит проводиться задля підтримки ЗО та підвищення якості його діяльності, що сприяє створенню позитивного іміджу закладу освіти в громаді [18]. Інституційним аудитом вивчається та оцінюється: освітнє середовище (комфорт, безпечність, харчування, МТЗ); система оцінювання навчальних досягнень учнів (прозорість, зрозумілість, об'єктивність); педагогічна діяльність (якість надання освітніх послуг, професійний розвиток, взаємовідносини, дотримання академічної доброчесності); управлінські процеси (вплив управлінських рішень, ефективність ВСЗЯО, реалізація політики академічної доброчесності) [16].

Слід акцентувати, що ВСЗЯ це безперервний і постійний процес, який націлений на поліпшення якості освітньої діяльності всіх учасників освітнього процесу. Тобто адміністрація закладу постійно вивчає та оцінює якість освітньої діяльності за чітко визначеними критеріями, обравши для себе найбільш доцільні методи та інструменти зазначених процесів. Головним помічником керівника у розбудові ВСЗЯО є «Абетка для директора», в якій визначені вимоги та критерії самооцінювання освітньої діяльності.

Що ж стосується розбудови політики академічної доброчесності, то привертає до себе увагу два таких аспекти: «організація педагогічної діяльності та навчання здобувачів освіти на засадах академічної

добročесності, формування та забезпечення реалізації політики академічної доброчесності», які окреслені в «Абетці для директора», а саме в розділах 3 (3.4) та 4 (4.5) відповідно [6, с. 186]. Автори «Абетки для директора» дають ефективні поради щодо розбудови системи дотримання академічної доброчесності. Наголошують на:

- партнерські стосунки; налагоджену співпрацю між адміністрацією та педагогічними працівниками, здобувачами освіти та їх батьками. Керівник мотивує всіх діяти доброчесно;

- у закладі розробляється та ефективно функціонує Положення про академічну доброчесність, яке відображає «правила гри» однакові для всіх учасників освітнього процесу. До розробки такого Положення мають бути залучені представники всіх груп від адміністрації, педагогічних працівників, учнів (учнівське самоврядування), батьків (підклубальна рада);

- регулярне пропагування академічної доброчесності через організацію та проведення заходів, до яких мають бути залучені усі учасники освітнього процесу. Заходи, щодо контролю за дотриманням принципів академічної доброчесності плануються у річному плані роботи ЗО. Питання дотримання політики академічної доброчесності обов'язково розглядаються на засіданнях педагогічної ради, методичних комісій, нарадах при директорові. До плану підвищення кваліфікації вчителі включають курси, які розкривають питання академічної доброчесності;

- постійний контроль з боку адміністрації за дотриманням академічної доброчесності усіма учасниками освітнього процесу [6].

Акцентуємо, що політика академічної доброчесності реалізується наскрізно за видами діяльності:

1. Освітнє середовище. Культура академічної доброчесності розвивається через проведення загальношкільних заходів, облаштування навчальних приміщень, використання відповідної наочності, підготовку та публікацію відповідної інформації на сайті ЗО та у спільнотах, нетерпиме ставлення до будь-яких форм порушення академічної доброчесності.

2. Система оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. Оцінювання навчальних досягнень за принципами академічної доброчесності здійснюється через прозорість, зрозумілість, справедливість системи оцінювання, відсутність будь-якого впливу на критерії оцінювання.

3. Система педагогічної діяльності. Дотримання принципів академічної доброчесності педагогічними працівниками здійснюється у викладацькій діяльності, через постійне інформування здобувачів, щодо необхідності дотримуватися академічної доброчесності та нагадування про академічну відповідальність, розробку завдань, що спонукають до самостійного виконання. Педагогічні працівники створюють атмосферу раціонального використання часу, що не перевантажує учнів, здійснюють заходи, що не створюють загроз для доброчесності.

4. Система управлінської діяльності. Розробка Положення про академічну доброчесність, функціонування комісії розгляду порушень академічної доброчесності. Здійснення постійного контролю за дотриманням принципів академічної доброчесності та відповідного реагування на порушення. Організація та проведення заходів для батьків [2].

Політика академічної доброчесності забезпечується нормативними документами та внутрішніми актами ЗЗСО. Як будь-які нормативні акти, Положення про академічну доброчесність має повноцінно функціонувати. Для цього правила академічної доброчесності чітко прописуються у внутрішніх документах, є зрозумілими для усіх, спрямовані на використання ефективних методів її впровадження та створення умов [2]. Розробка та функціонування Положення про академічну доброчесність регламентовані Законами України «Про освіту» (ст. 42) [31] та «Про повну загальну середню освіту» (ст. 43) [32]. Воно «визначає види академічної відповідальності та порушень окремо для кожного учасника освітнього процесу, описує механізми виявлення та встановлення фактів порушення доброчесності, порядок оскарження рішень про притягнення до відповідальності» [2].

Керівник створює команду, яка розробляє максимально ефективне та відповідне до особливостей ЗО Положення про академічну доброчесність. Форма, що регламентує документ може бути різною: частина Положення про ВСЗЯО або окреме Положення про академічну доброчесність в ЗЗСО. Форму документа адміністрація обирає самостійно. Проте, в Методичних рекомендаціях зазначається важливість наявності процедури забезпечення академічної доброчесності, як частини Положення про ВСЗЯО [2]. Тому ЗО може долучити розділ, в якому прописані норми академічної доброчесності, до зазначеного Положення, аргументуючись причинами:

1. Академічна доброчесність – це невіддільна складова ВСЗЯО. Тому в Положенні про ВСЗЯО прописуються процедури, пов'язані з академічною доброчесністю, наприклад, види відповідальності, встановлення фактів порушення.

2. В Законі України «Про повну загальну середню освіту» визначено, що процедура оскарження рішень про притягнення до академічної відповідальності регламентується положенням про ВСЗЯО.

3. Затвердження Положення про ВСЗЯО чітко визначено законодавством України, що є свідченням серйозного ставлення до питання академічної доброчесності.

4. Велика кількість внутрішніх актів може призвести до неефективності їх реалізації та дублювання вимог до організації освітнього процесу, що може призвести до формалізації напрямку діяльності [25].

Автори «Абетки для директора» (М. Бобровський, С. Горбачов, О. Заплотинська, О. Лінник) надають перевагу окремому Положенню про академічну доброчесність. Вони зазначають, що в такому Положенні мають бути висвітлені наступні питання: правові та етичні принципи академічної доброчесності в ЗЗСО; визначення усіх можливих порушень принципів академічної доброчесності; заходи, щодо формування та запобігання порушень академічної доброчесності; процедури реагування на порушення та відповідна академічна відповідальність [6].

Проте, в законодавстві не передбачені вимоги до Положення про академічну доброчесність, відповідно і не регламентована назва. Тому кожен заклад, прийнявши рішення про розробку Положення, може самостійно обрати назву та структуру. Для прикладу, пропонуємо такі назви: «Кодекс академічної честі», «Етичний кодекс», «Положення про забезпечення академічної доброчесності» [2].

Отже, для розбудови ефективної політики академічної доброчесності зовсім не має значення форма закріплення норм у внутрішніх актів. Головна умова: керівником мають бути розроблені такі нормативи, щоб максимально відповідали специфіці діяльності закладу та були зрозумілі всім учасникам освітнього процесу без винятку.

Запровадження політики академічної доброчесності здійснюється поступово з дотриманням наміченого плану та систематично для педагогічних працівників та здобувачів освіти [32]. При складанні річного плану роботи закладу освіти керівник обов'язково вносить питання доброчесності в план педагогічних рад. Своєю чергою класні керівники порушують це питання на батьківських зборах, виховних годинах, що сприяє впровадженню академічної доброчесності в повсякденну діяльність. Створення доброчесного середовища передбачає розуміння та прийняття сутності академічної доброчесності та її важливості адміністрацією закладу, педагогічними працівниками, здобувачами освіти, батьками. Слід акцентувати, що педагоги реалізують заходи з розбудови політики академічної доброчесності, а саме:

- проводять просвітницькі заходи для батьків та здобувачів освіти, роз'яснюючи принципи академічної доброчесності;

- навчають здобувачів освіти правильно користуватися інформаційними джерелами, оформляти власні роботи, зазначаючи посилання;

- організовують контроль навчальних знань здобувачів освіти, таким чином, щоб унеможливити списування;

- дотримуються та оприлюднюють чіткі критерії оцінювання;
- створюють умови для партнерської взаємодії зі здобувачами освіти;
- створюють та підтримують комфортний психологічний клімат та умови навчання в окремому класі та школі в цілому.

Отже, управління ЗЗСО на засадах академічної доброчесності забезпечує організацію освітнього середовища, що сприяє пануванню доброзичливої атмосфери, відкритому діалогу без засуджень та піднесення окремих учнів, коректному оформленню навчальних матеріалів, формує довіру до освіти.

Висновки до розділу 1

Узагальнюючи вищенаведене, можна зробити висновки.

Високий рівень технічного забезпечення інформаційними технологіями, легкий доступ до будь-якої інформації у будь-який час відкриває надзвичайні можливості професійного розвитку та актуалізує питання дотримання принципів академічної доброчесності.

Законодавство України визначає академічну доброчесність як спільність етичних принципів та правил, визначених законодавством, якими керуються учасники освітнього процесу з метою гарантування довіри до результатів навчання.

Академічна доброчесність є одним із критеріїв якості освіти. Дотримання принципів академічної доброчесності – це отримання якісних знань, задоволення від процесу здобуття освіти та власних досягнень, почуття самоповаги, довіра між усіма учасниками освітнього процесу. Проблема чесності та стандартів в українських ЗО охоплює всі сфери життя. Рівень розвитку держави напряму залежить від якості освіти, наскільки кваліфікованих та конкурентоспроможних спеціалістів готують ЗО.

Учасники освітнього процесу мають дотримуватись принципів академічної доброчесності, які висвітлені у внутрішньому положенні про

академічну доброчесність. Педагогічні працівники, а особливо керівник, несуть відповідальність за забезпечення дотримання академічної доброчесності відповідно до законодавства України та власної концепції. До обов'язків керівництва ЗЗСО входить не лише розробка норм дотримання академічної доброчесності та відповідальності за їх порушення, але й постійний контроль та застосування всіх необхідних заходів протидії можливим порушенням. Тому академічна доброчесність це одна з основних складових забезпечення якості освіти. А дотримання норм академічної доброчесності впливає на формування особистих якостей здобувачів освіти таких, як відповідальність за свої дії, повага до власності інших, довіра, справедливе ставлення до оточуючих і насамперед чесність.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

2.1. Організація емпіричного дослідження

З метою визначення рівня обізнаності учасників освітнього процесу в питаннях реалізації політики академічної доброчесності та визначення шляхів її удосконалення в управлінні ЗЗСО було проведено емпіричне дослідження. Дослідження проводилось на базі закладу загальної середньої освіти – Одеський ліцей № 5 Одеської міської ради. На сьогодні в закладі здобувають освіту 765 учнів віком від 6 до 18 років, працюють 54 педагогічних працівника віком від 23 до 80 років. В початковій школі навчається 307 учнів (40%), в середній – 391 учень (51%), в старшій (профільній) школі – 67 учнів (9%).

Загальна кількість респондентів, що взяла участь у дослідженні становила 491 особу. З них, 54 (11%) педагогів, 232 (47,3%) здобувача освіти, 200 (40,7%) батьків, представників учнівського самоврядування – 5 (1%).

Якісний склад опитаних педагогів за освітньо-кваліфікаційним рівнем виявився таким: 1 педагог немає вищої освіти (1,9%); 53 педагоги (98,1%) мають II рівень вищої освіти (спеціаліст – 43 (79,6%), магістр – 10 (18,5%)); за кваліфікаційними категоріями та педагогічними званнями – «Спеціаліст» – 4 (7,4%), «Спеціаліст II кваліфікаційної категорії» – 10 (18,5%), «Спеціаліст I кваліфікаційної категорії» – 21 (38,9%), «Спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії» – 19 (35,2%), серед яких 6 (11,1%) педагогічних працівників мають педагогічне звання «Старший учитель» і 5 (9,3%) – педагогічне звання «Вчитель – методист». Вчителі мають різний педагогічний стаж від 2 до 55 років (див. рис. 2.1).

Рис. 2.1. Педагогічний стаж педагогічних працівників

Опитування здобувачів освіти віком від 14 до 18 років проводилося з дозволу батьків, підставою для такої вікової категорії слугувала «Методика оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу загальної середньої освіти під час інституційного аудиту» затверджена наказом Державної служби якості освіти від 29.03.2021 № 01-11/25 (в редакції наказу ДСЯОУ) [23].

Опитування членів учнівського самоврядування (5 учнів 10-11 класів – учнівський парламент) віком від 15 до 18 років, з яких 3 (0,6%) дівчат та 2 (04%) хлопців (від загальної кількості опитаних).

Щодо батьків здобувачів освіти, то в опитуванні взяло участь 192 (39,1%) жінки, 8 (1,6%) – чоловіків (від загальної кількості опитаних). За віком респонденти розподілилися наступним чином: від 20 до 30 років – 0, від 30 до 40 років – 134 (27,3%) особи, від 40 до 50 років – 61 (12,4%) особа; старше 50 років – 5 (1%) осіб (від загальної кількості опитаних).

Було проведено опитування керівника закладу та його заступників. Керівник закладу жінка віком до 50 років, має II рівень вищої освіти (спеціаліст), «Спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії» педагогічне звання «учитель – методист», працює в межах науково-педагогічного проєкту

«Інтелект України», викладає математику. Заступників директора 5 осіб мають II рівень вищої освіти (4 – спеціаліст, 1 магістр), «Спеціаліст першої кваліфікаційної категорії» – 4 заступника, «Спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії» педагогічне звання «старший учитель» – 1 заступник. 4 заступника з навчально-виховної роботи, 1 заступник з виховної роботи. Трое заступників віком від 30 до 40 років (0,6%) та двоє заступників віком понад 60 років (0,4%) (від загальної кількості опитаних).

Опрацювавши нормативно-правові акти (ЗУ «Про освіту» (2017); ЗУ «Про повну загальну середню освіту» (2020); ЗУ «Про вищу освіту» (2014); методичні рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності в закладах загальної середньої та позашкільної освіти, а також порядок проведення інституційного аудиту ЗЗСО та рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗЗСО, для проведення дослідження нами була обрана «Методика оцінювання освітніх та управлінських процесів ЗЗСО під час інституційного аудиту», затверджена наказом ДСЯО України [23], оскільки в ній надано чіткі критерії оцінювання освітніх та управлінських процесів, зразки анкет для всіх учасників освітнього процесу, актуальні форми спостереження за навчальними заняттями. Слід зазначити, що такі ж методи та інструменти активно використовує ДСЯО при інституційному аудиті в ЗЗСО.

Емпіричне дослідження було організовано за такими напрямками як система оцінювання результатів навчання здобувачів освіти (критерії: наявність системи оцінювання результатів навчання учнів, яка забезпечує справедливе, неупереджене, об'єктивне та доброчесне оцінювання; педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти (критерії: організація педагогічної діяльності на засадах академічної доброчесності); управлінські процеси закладу освіти (критерії: формування відносин довіри, прозорості, дотримання етичних норм) [6].

Методами дослідження було обрано наступні: емпіричні – спостереження, опис, вимірювання; кількісної обробки даних – визначення

середніх величин, побудова діаграм, таблиць; якісної обробки даних – аналіз отриманих результатів, їх систематизація. Для реалізації зазначених методів були обрані наступні інструменти: вивчення документації; спостереження (навчальне заняття, освітнє середовище); опитування (самоаналіз: заступники директора, директор, педагогами власної педагогічної діяльності; анкетування батьків, педагогічних працівників, здобувачів освіти, представників учнівського самоврядування).

На основі зразків поданих в «Абетці для директора» було розроблено анкети для опитування учасників освітнього процесу, форми для спостереження та вивчення документації.

Анкета для опитування учасників освітнього процесу складалася з чотирьох частин:

- вступна, де пояснювалася мета проведення дослідження і зазначалося, що анкета є анонімною;

- демографічна, де зазначалися статеві та вікові характеристики респондентів;

- основна, що складалася з різної кількості запитань для кожної категорії респондентів від 2 до 8. За змістом запитання були про факти поведінки, результати діяльності; за формою відповідей – закриті дихотомічні, поліваріативні, табличні; за сформованістю запитання – прямі; за функціями – інформаційні;

- завершальна, де зазначалася подяка респондентам.

Форми спостережень за проведенням навчальних занять та освітнім середовищем розроблені на основі зразків представлених в «Абетці для директора», в яких наявний перелік тверджень, а відповіді у формі оціночної шкали. Вивчення документації проводилось за формою з переліком обов'язкових документів, з позначенням наявності або відсутності конкретного документа.

Через наявну загрозу життю і здоров'ю учасників освітнього процесу внаслідок збройної агресії російської федерації, згідно з «Інструктивно-

методичними рекомендаціями щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році» №1/9530-22 від 19.08.2022 [28], освітній процес в закладі організований з використанням дистанційних технологій, тому всі анкети та форми спостереження були імпортовані у Google-форми. Google-форми розсилалися через Viber чати батьків, здобувачів освіти, педагогів, а також на особисті електронні пошти учасників освітнього процесу. Кожна Google-форма супроводжувалась рекомендаційним повідомленням, в якому наголошувалась важливість та цінність відповідей респондента, конкретизувалась мета опитування, з гарантією анонімності відповідей, а також чіткою інструкцією. Перед початком проведення емпіричного дослідження була проведена інструктивна нарада з педагогічними працівниками закладу, з метою роз'яснення доцільності проведення дослідження. Керівником закладу виданий наказ №49-О від 28.04.2023 «Про визначення рівня забезпечення реалізації політики академічної доброчесності». Цим наказом було визначено членів робочої групи, які розробили анкети опитування та форми спостережень. Потім анкети були надіслані учасникам освітнього процесу. Результати опитування збиралися та систематизувалися на Google диску для опрацювання. Члени робочої групи проводили спостереження за проведенням навчальних занять з використанням дистанційних технологій та освітнього середовища, шляхом відвідання закладу загальної середньої освіти. Самоаналіз директора та заступників (4 заступники з навчально-виховної роботи й 1 заступник з виховної роботи) проводився шляхом заповнення відповідних анкет, які теж були імпортовані в Google-форму.

Анкети опитування для учнів/учениць склалися з 10 запитань (див. додаток А): перші два питання демографічні, наступними запитаннями визначалася наявність системи оцінювання результатів навчання учнів, що забезпечує справедливе, неупереджене, об'єктивне та доброчесне оцінювання, а також рівень сформованості та забезпечення реалізації

політики академічної доброчесності. Всі запитання носили виключно закритий характер з можливістю обрати лише одну відповідь або декілька, також сьоме запитання представлено у вигляді таблиці з переліком тверджень, в якій необхідно поставити позначки на перехресті в кожному рядку.

Анкети опитування батьків склалися з чотирьох запитань (див. додаток Б): перше демографічне, наступними запитаннями визначався рівень сформованості відносин довіри, прозорості, дотримання етичних норм; наявність системи оцінювання результатів навчання здобувачів освіти, яка забезпечує справедливе, неупереджене, об'єктивне та доброчесне оцінювання. Всі запитання носили виключно закритий характер з можливістю обрати лише одну відповідь або декілька.

Анкети опитування педагогів склалися з восьми запитань закритого типу та чотирьох підпитань відкритого типу, на ці підпитання вчитель давав відповідь у разі обрання в попередньому питанні відповідь «інше», з метою розкриття власного вибору (див. додаток В). Перше запитання було демографічне, наступними запитаннями визначалася наявність системи оцінювання результатів навчання здобувачів освіти, що забезпечує справедливе, неупереджене, об'єктивне та доброчесне оцінювання; рівень організації педагогічної діяльності на засадах академічної доброчесності; рівень сформованості та забезпечення реалізації політики академічної доброчесності.

Анкети для самоаналізу керівника закладу та заступників директора склалися з трьох запитань закритого типу з можливістю вибору лише однієї відповіді або декількох (див. додатки Г, Г). За допомогою відповідей на ці запитання визначався рівень сформованості відносин довіри, прозорості, дотримання етичних норм (для керівника); наявність системи оцінювання результатів навчання учнів, яка забезпечує справедливе, неупереджене, об'єктивне та доброчесне оцінювання (для заступників); сформованості та

забезпечення реалізації політики академічної доброчесності (для керівника та заступників).

Анкета для опитування членів учнівського самоврядування складалася з двох запитань (див. додаток Д): перше – демографічне, друге – мало тільки два варіанти відповіді (так/ні), з метою визначення залученості членів учнівського самоврядування до розроблення Положення про академічну доброчесність у закладі освіти.

Форма спостереження за проведенням навчального заняття складалася з шести тверджень, що оцінювалися за бальною шкалою (див. додаток Е).

Форма спостереження за освітнім середовищем складалася з п'яти тверджень, яким відповідало чотири варіанти відповіді (так/ні/відповідає частково/потребує покращення) (див. додаток Є).

З метою узагальнення результатів вивчення документації було створено таблицю, що складалася з двох тверджень з чіткими відповідями, але перш ніж дати відповіді було вивчено наступні документи: класні журнали, протоколи засідання педагогічної ради, сайт закладу, інформаційні стенди (оприлюднені критерії оцінювання), положення про академічну доброчесність, річний план роботи, річний звіт про діяльність закладу.

Отриману інформацію з анкет, форм спостереження та вивчення документації було систематизовано та внесено до узагальненої таблиці критеріїв, індикаторів та інструментарію [23].

Під час обробки результатів були проведені математичні розрахунки з використанням формул. Виводились середні значення показників за допомогою функції AVERAGE у програмі Microsoft Excel. Також використовували форму

$$x = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i = \frac{1}{n} (x_1 + \dots + x_n)$$

де x – отримані дані оцінюваних критеріїв, n – кількість таких показників.

В ході обробки результатів дослідження виводили відсоткові показники критеріїв. Для визначення який відсоток складає отриманий результат від загальної кількості використовували формулу:

$$P = \frac{A}{B} \cdot 100\%$$

де P – відсоток B від числа A ; B – отриманий результат; A – загальна кількість.

2.2. Аналіз результатів дослідження

Провівши діагностичну частину експерименту були отримані наступні результати щодо дотримання академічної доброчесності в закладі загальної середньої освіти.

Опитування батьків показало, що більшість отримує інформацію про критерії, правила і процедури оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць (76%), але присутній відсоток не поінформованих батьків (4%) (див. рис. 2.2).

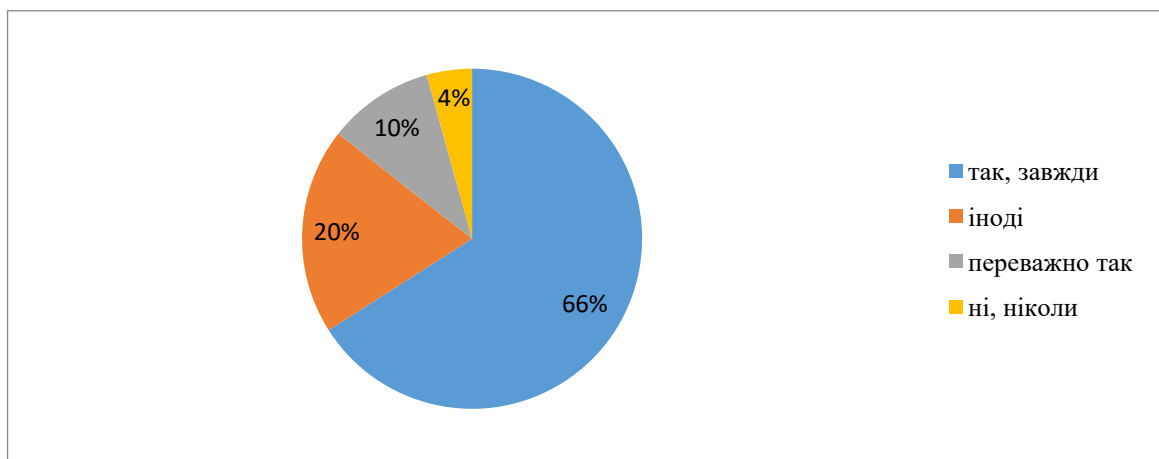

Рис. 2.2. Опитування батьків (питання № 2)

Значна кількість батьків переконана, що вчителі справедливо оцінюють навчальні досягнення дитини (89%). Лише 1% віддали за несправедливе оцінювання (див. рис. 2.3).

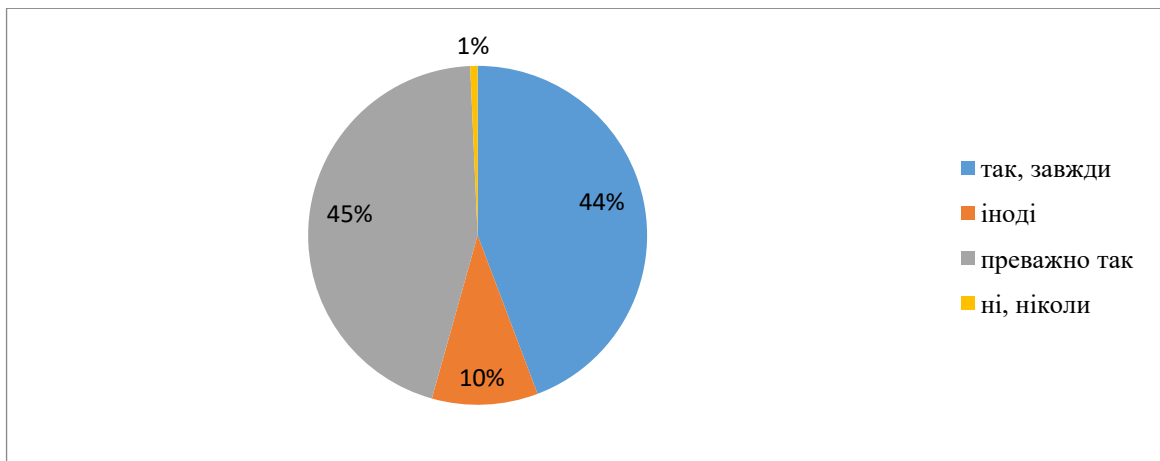

Рис. 2.3. Опитування батьків (питання № 3)

Всі батьки постійно отримують інформацію про діяльність закладу на батьківських зборах (30%), які проводяться регулярно (відповідно до плану, за потреби проводяться позапланові збори), від класного керівника під час особистого спілкування (45,5%), з спільнот в соціальних мережах (9%), інтерактивної платформи (3,6%), з вебсайту закладу (11,9%). Таких батьків, які не ознайомлені з діяльністю закладу немає (див. рис. 2.4).

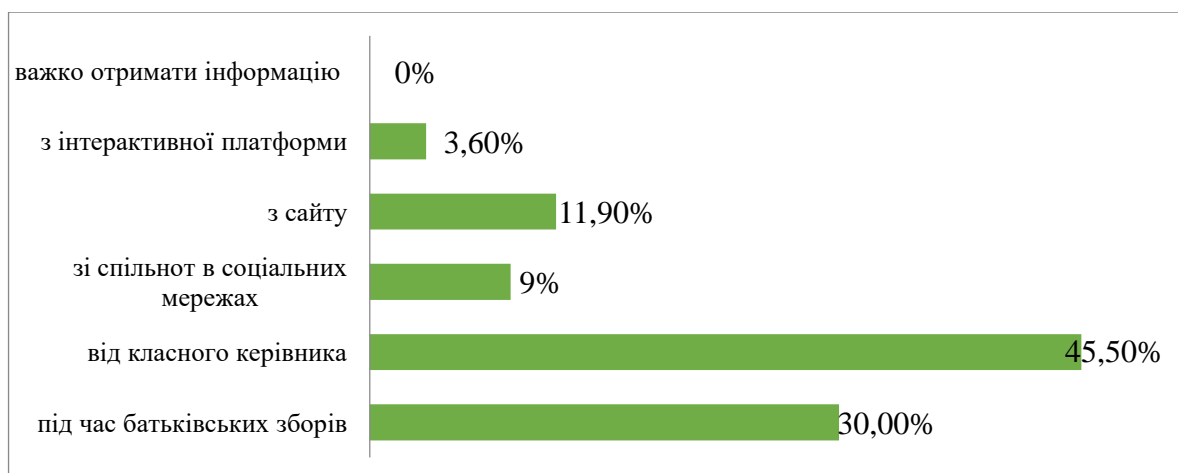

Рис. 2.4. Опитування батьків (питання № 4)

В опитуванні учнів/учениць брали участь діти віком від 14 до 18 років з дозволу батьків. Опитування показало, що 72% постійно отримують інформацію про критерії, правила оцінювання навчальних

досягнень, отримують інформацію в разі звернення до вчителя – 24%, проте 4% – не отримують інформацію про критерії, правила оцінювання навчальних досягнень (див. рис. 2.5).

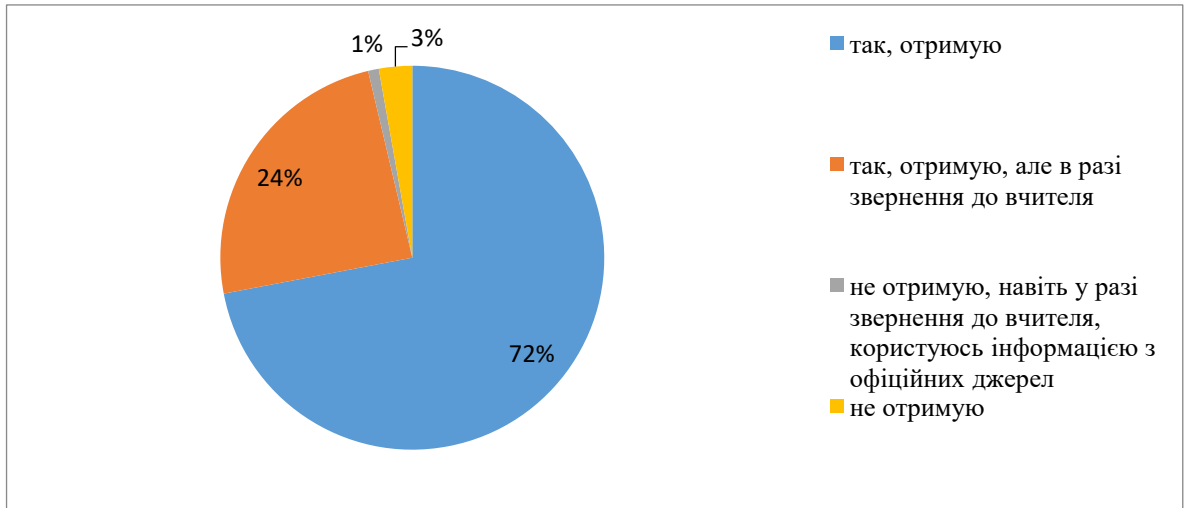

Рис. 2.5. Опитування учнів/учениць (питання № 3)

90% учнів/учениць вважають, що вчителі справедливо оцінюють їх навчальні досягнення, 8% – впевненні, що у більшості випадках їх роботи не були оцінено справедливо, і лише 2% учнів/учениць вважають, що вчителі оцінюють не справедливо (див. рис. 2.6).

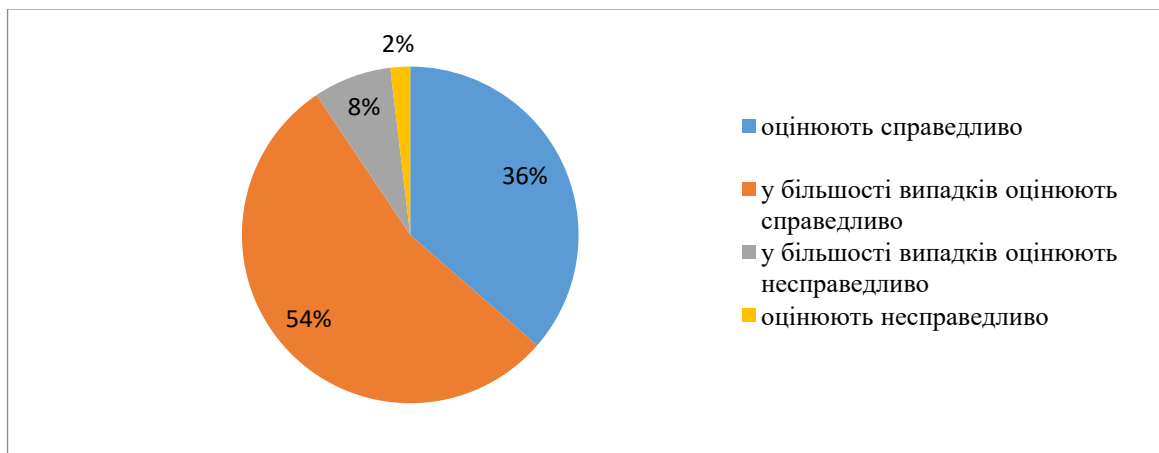

Рис. 2.6. Опитування учнів/учениць (питання № 4)

Більшість учнів/учениць (91%) вважають, що вчителі пояснюють і аргументують виставлення оцінок. Але є учні/учениці (9%), які попередньо не ознайомлені з критеріями оцінювання з різних причин (див. рис. 2.7).

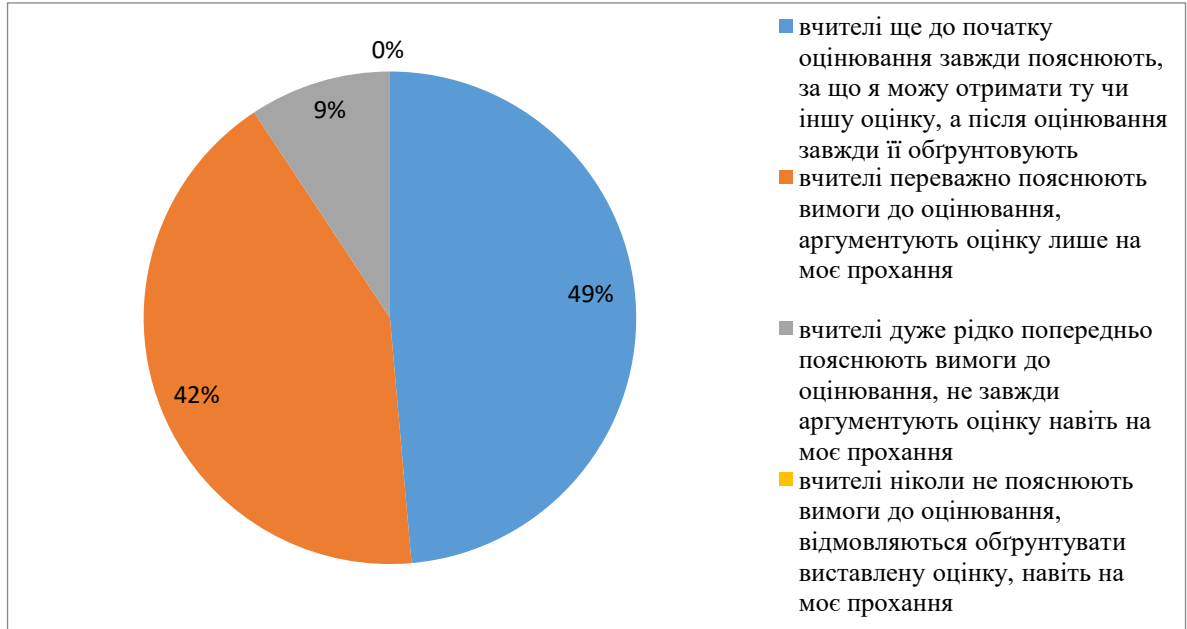

Рис. 2.7. Опитування учнів/учениць (питання № 5)

Лише 17% впевнено відповіли, що розуміють та володіють прийомами самооцінювання, 57% респондентів відповіли «здебільшого так». Проте 26% не володіє зазначеними прийомами (див. рис. 2.8).

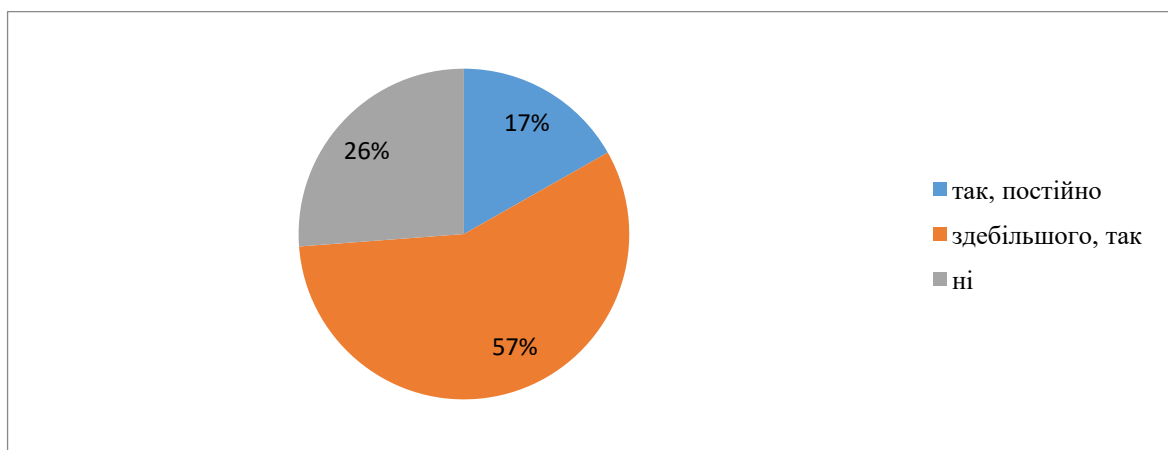

Рис. 2.8. Опитування учнів/учениць (питання № 6)

Між вчителями та учнями/ученицями постійно підтримується зв'язок. Був визначений рівень зворотного зв'язку від вчителів за такими формами: пояснення та аргументація виставлених оцінок, аналіз допущених помилок, визначення шляхів покращення результатів навчальних досягнень, заохочення до подальшого навчання (див. рис. 2.9).

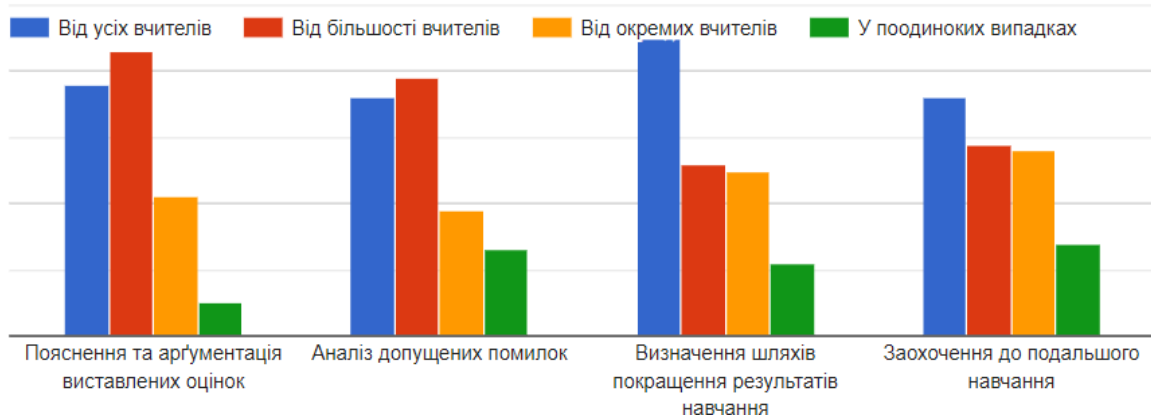

Рис. 2.9. Опитування учнів/учениць (питання № 7)

Як видно з рисунка 2.9 заповнена таблиця відповідностей свідчить про те, що учнів/учениці отримують пояснення та аргументацію виставлених оцінок від усіх вчителів (35,55%), від більшості вчителів (40,2%), лише від окремих вчителів (19,63%), лише в поодиноких випадках (4,7%). 33,6% учнів/учениць отримують від усіх вчителів роз'яснення щодо аналізу допущених помилок; 36,5% учнів/учениць отримують від більшості вчителів роз'яснення щодо аналізу допущених помилок; 17,8% учнів/учениць отримують від окремих вчителів роз'яснення щодо аналізу допущених помилок; 12,1% учнів/учениць лише в поодиноких випадках отримують роз'яснення щодо аналізу допущених помилок. Щодо визначення шляхів покращення результатів навчання, то 42% учнів/учениць зазначили, що отримують від усіх вчителів, 24,3% – від більшості вчителів, 23,4% – від окремих вчителів, 10,3% – лише в поодиноких випадках. Заохочення до подальшого навчання від всіх вчителів отримують 33,6% учнів/учениць, від

більшості вчителів – 27% учнів/учениць, від окремих вчителів – 27,1%, лише в поодиноких випадках – 12,3%.

На питання «Від кого (чого) залежать результати навчання», учні/учениці давали найрізноманітніші відповіді, наприклад: від рівня викладання (51,4%), від швидкості та якості інтернет з'єднання (31,8%), від об'єктивності оцінювання навчальних досягнень (29%). Проте 85% вважають, що результати їх навчальної діяльності залежать виключно від праці та наполегливості (див. рис. 2.10).

Рис. 2.10. Опитування учнів/учениць (питання № 8)

На думку учнів/учениць (44%), вчителі регулярно проводять бесіди про важливість дотримання академічної доброчесності, а 31% зазначили, що бесіди проводяться нерегулярно. Проте 9% зазначили, що проводяться тільки на початку навчального року; 12% респондентів зазначили, що такі заходи не проводяться, а 4% взагалі не розуміли про що запитували (див. рис. 2.11).

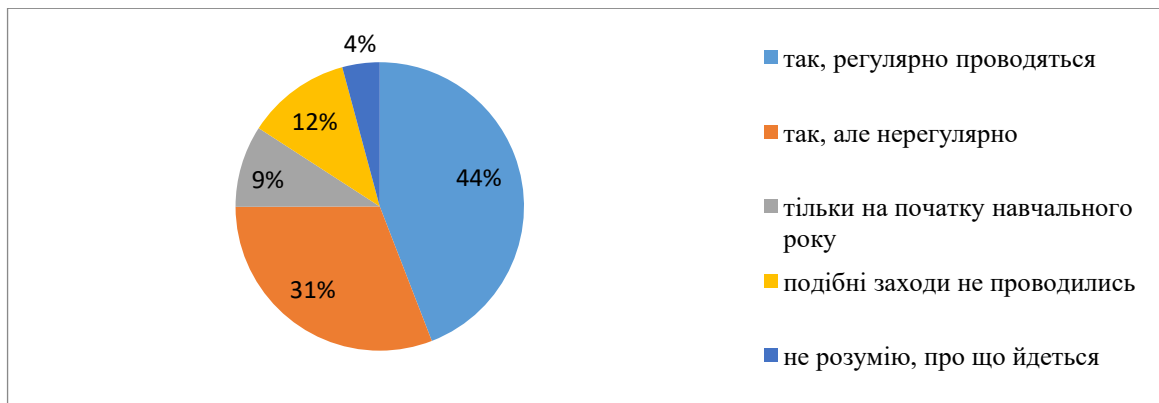

Рис. 2.11. Опитування учнів/учениць (питання № 9)

Вчителі та керівництво ЗО постійно інформують про негативне ставлення до корупції у різних формах. Як видно з рисунка 2.12 на питання «У яких формах вчителі та керівництво ЗО інформують Вас про негативне ставлення до корупції?» учні/учениці розподілили свої відповіді за сьома варіантами: на уроках (49,5%); під час позаурочних заходів (15,9%); у формі бесід (39,9%); бесіди із запрошенням гостей (9,3%); через електронні ресурси (17,8%); через індивідуальну роботу (5,6%); практично не інформують (36,4%).

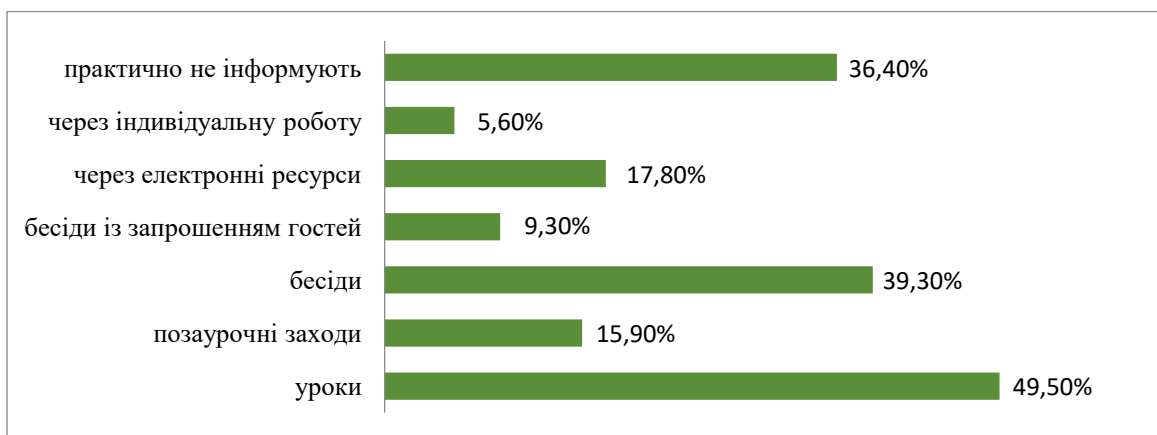

Рис. 2.12. Опитування учнів/учениць (питання № 10)

Результати опитування педагогічних працівників показали, що всі вчителі проводять поточне, формувальне та підсумкове оцінювання. Вчителі

застосовують на своїх уроках прийоми самооцінювання учнями (74,1%) та взаємооцінювання (38,9%). Як видно з рисунка 2.13 вчителі найчастіше використовують формувальне (81,4%), підсумкове (83,3%) та поточне оцінювання (74,1%).

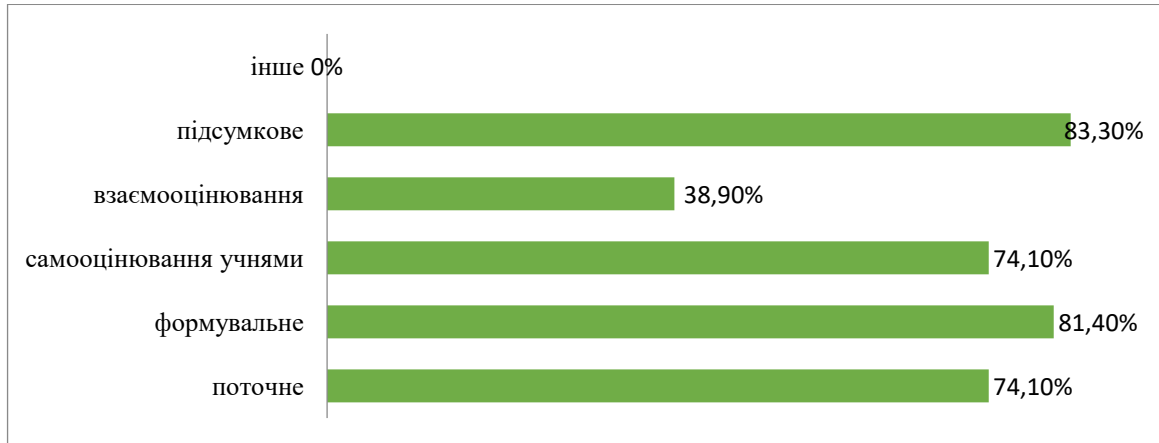

Рис. 2.13. Опитування педагогів (питання № 2)

Всі вчителі вважають, критерії оцінювання потрібними, оскільки жоден не обрав протилежне. Використовують виключно рекомендовані МОН України критерії оцінювання 44% вчителів, адаптують критерії МОН до умов роботи закладу 41% вчителів і лише 15% розробляють власні критерії оцінювання спільно з учнями/ученицями (див. рис. 2.14).

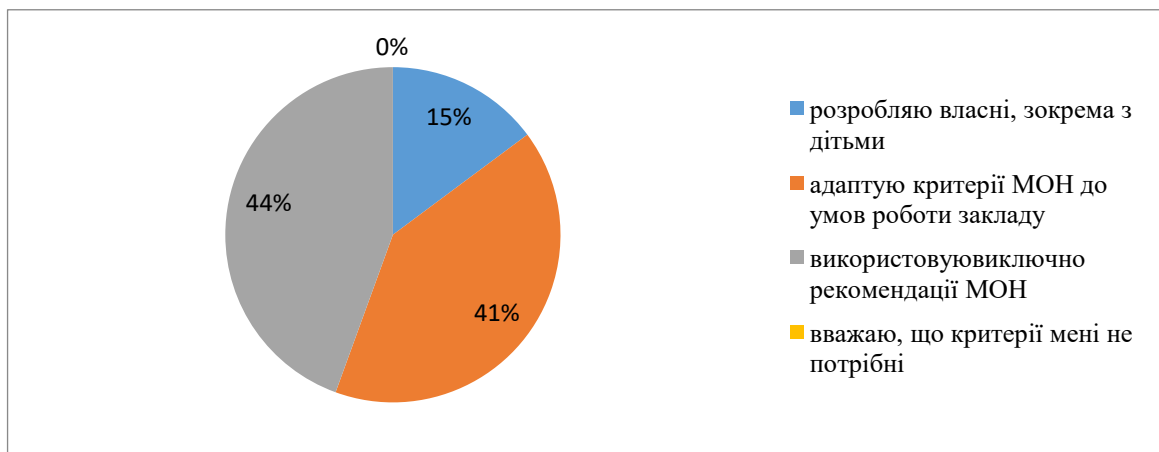

Рис. 2.14. Опитування педагогів (питання № 3)

Під час проведення обов'язкових видів робіт 84% вчителів розробляють критерії оцінювання результатів навчання учнів/учениць.

Більшість вчителів інформує про критерії оцінювання на початку навчального року (81,5%), перед початком вивченням кожної теми (81,5%), за потреби пояснюють індивідуально (59,3%). І лише не значний відсоток вчителів додатково ознайомлюють учнів/учениць перед виконанням будь-якого письмового завдання, а також публікують в описах до завдань у Google класі (3,7%). Форми інформування учнів/учениць про критерії оцінювання відображені у діаграмі на рисунку 2.15.

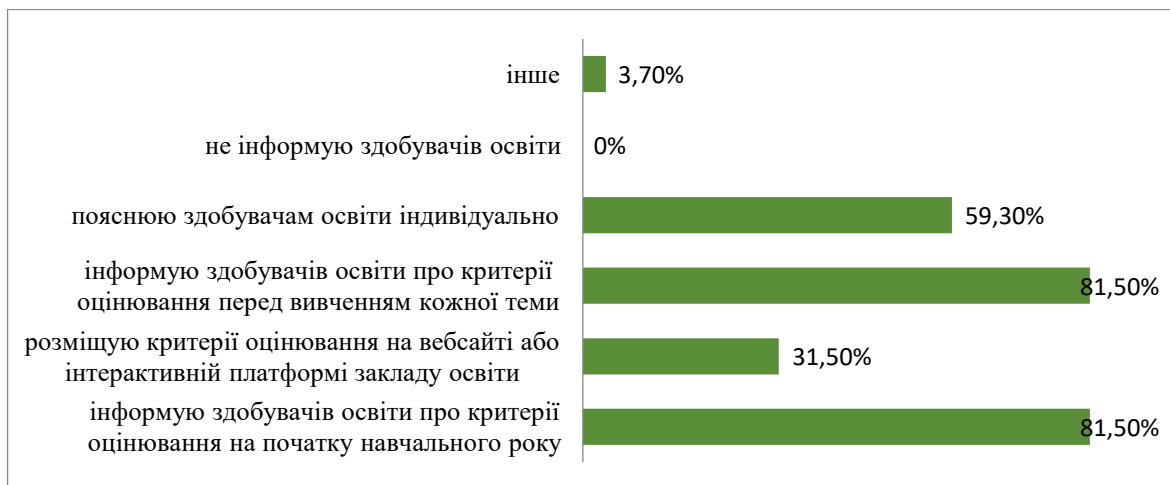

Рис. 2.15. Опитування педагогів (питання № 5)

З метою запобігання випадків порушень академічної доброчесності серед здобувачів освіти вчителі знайомлять учнів з основами авторського права (61,1%); проводять бесіди щодо дотримання академічної доброчесності (90,7%); на уроках дають такі завдання, які унеможливають списування (75,9%); використовують методичні розробки для формування основ академічної доброчесності (46,3%). Результати опитування вчителів відображені у діаграмі на рисунку 2.16.

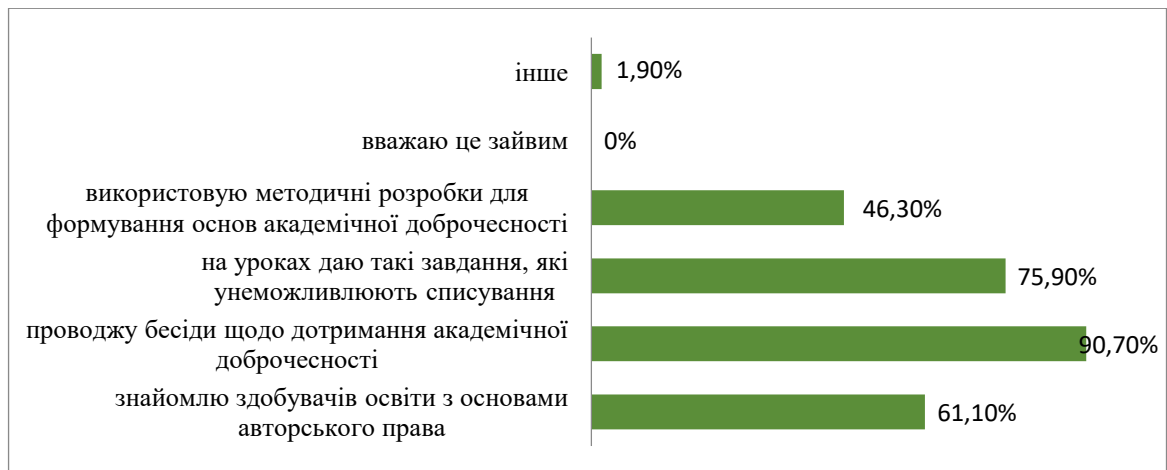

Рис. 2.16. Опитування педагогів (питання № 6)

З метою запобігання випадків порушень академічної доброчесності у своїй діяльності педагогічні працівники постійно себе контролюють та своїх колег. Як видно з рисунку 2.17 відповіді вчителів розподілилися наступним чином: при використанні інформації завжди вказують використане джерело – 81,5%; унеможливають списування – 70,4%; оцінюють результати навчання учнів/учениць об’єктивно і неупереджено – 75,9%; проводять бесіди відповідної тематики з учнями/ученицями та їхніми батьками – 63%; вказують колегам на плагіат в їхніх матеріалах – 20,4%.

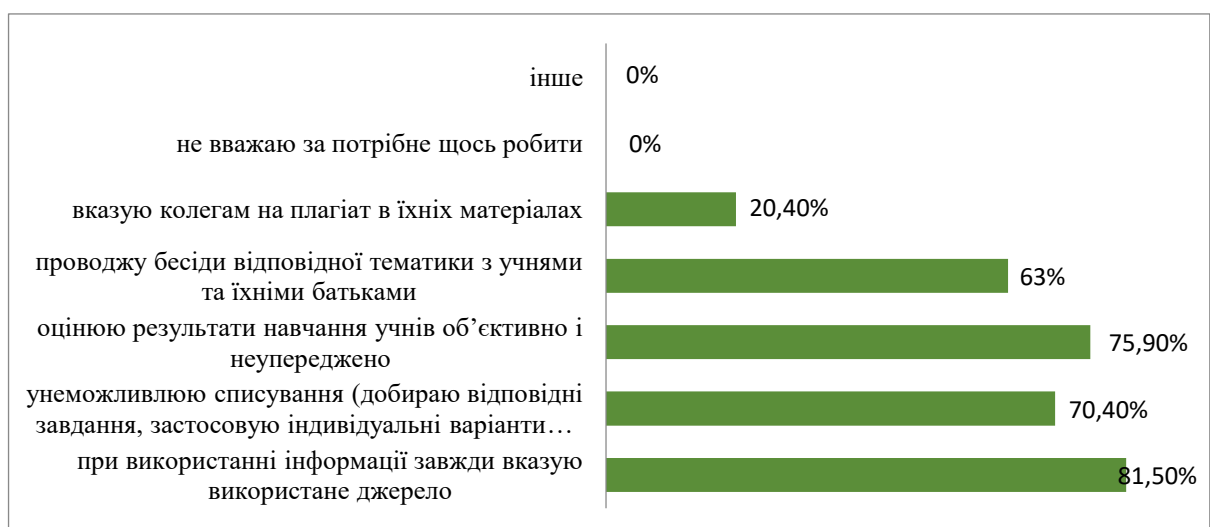

Рис. 2.17. Опитування педагогів (питання № 7)

У восьмому питанні анкети педагоги висловили свою думку щодо організації інформаційних, освітніх заходів, спрямованих на формування негативного ставлення до корупції. Результати опитування відображені у діаграмі на рисунку 2.18 показують, що переважна більшість педагогів (98%) проводять зазначені заходи з усіма учасниками освітнього процесу і лише 2% педагогів вважають, що такі заходи проводяться тільки для учнів/учениць.

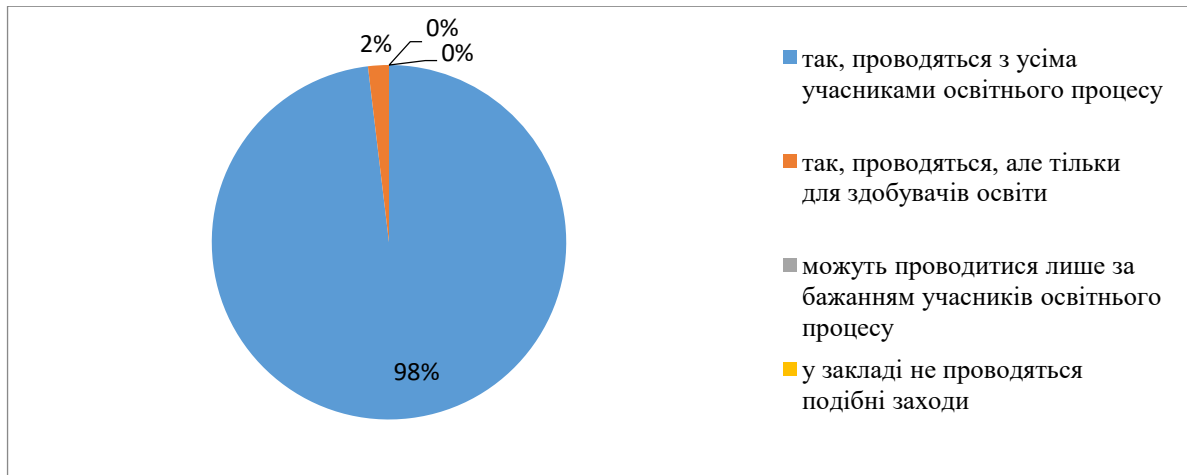

Рис. 2.18. Опитування педагогів (питання № 8)

В ЗЗСО працює 5 заступники директора, з них 4 – заступники з навчально-виховної роботи і 1 – заступник з виховної роботи. Анкети дл заступників склалися з трьох питань.

В першому питанні заступники директора зазначили способи комунікації з учасниками освітнього процесу. Як видно з рисунка 2.19 зворотний зв'язок з учасниками освітнього процесу забезпечується у різні способи (100%); на звернення учасників освітнього процесу вживаються заходи реагування (80%); для оприлюднення діяльності використовується вебсайт закладу освіти (80%); для оприлюднення діяльності використовується вебсайт засновника (20%); для оприлюднення діяльності використовуються інформаційні стенди (80%); для оприлюднення діяльності використовується сторінка в соціальних мережах (80%); інформаційні

ресурси ЗО постійно оновлюються для актуалізації оприлюдненої інформації (80%).

Рис. 2.19. Самоаналіз заступників директора (питання № 1)

В другому питанні заступники директора зазначили заплановані/реалізовані в ЗО заходи з формування академічної доброчесності. Відповіді заступників директора розподілилися наступним чином: розроблено та оприлюднено Положення про академічну доброчесність (40%); Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти (ВСЗЯО) містить механізми забезпечення академічної доброчесності, порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності, види академічної відповідальності педагогів та учнів/учениць за конкретні порушення академічної доброчесності (100%); у коридорах ЗО розміщено інформаційні матеріали, які мотивують до дотримання академічної доброчесності та сприяють формуванню такої культури (40%); на вебсайті ЗО оприлюднено інформаційні матеріали щодо дотримання академічної доброчесності (80%); педагоги дотримуються законодавства України про авторське право і суміжні права (80%); педагоги під час використання освітнього контенту вказують використані джерела

інформації (80%); педагогами розроблюються та оприлюднюються критерії оцінювання навчальних результатів учнів/учениць (80%); педагоги розробляють завдання, які унеможливають списування або запобігають йому (80%); педагоги інформують учнів/учениць та їхніх батьків про дотримання основних принципів та засад академічної доброчесності під час навчальних занять або у позаурочній діяльності (100%); педагоги підвищують кваліфікацію з питань академічної доброчесності шляхом участі в тренінгах, конференціях, семінарах, вебінарах, онлайн-курсах (80%); керівництво закладу освіти періодично забезпечує проведення освітніх та інформаційних заходів (педагогічних рад, семінарів, тренінгів тощо), спрямованих на формування в учасників освітнього процесу культури академічної доброчесності (80%); випадки порушення академічної доброчесності розглядаються на засіданнях педагогічної ради (60%).

В третьому питанні було зазначено способи здійснення у ЗО інформування учнів/учениць, батьків про критерії, правила і процедури, за якими оцінюють їх навчальні досягнення. Відповіді заступників директора розподілилися наступним чином: розміщені на вебсайті ЗО (60%); розміщені на інформаційних стендах в кожному навчальному кабінеті (60%); ознайомлюють батьків учнів/учениць на батьківських зборах (80%), учнів/учениць – на класних годинах (60%), учнів/учениць – на початку навчального року (60%), учнів/учениць – перед вивченням кожної теми (40%), учнів/учениць перед самостійними, контрольними (діагностичними) роботами, перед виконанням завдань (80%) (див. рис. 2.20).

Проведене опитування членів учнівського самоврядування, метою якого було визначити чи залучається учнівське самоврядування до розробки Положення про академічну доброчесність у ЗО, показало наступні результати. В Одеському ліцеї № 5 відсутнє окреме Положення про академічну доброчесність. Проте наявний розділ в Положенні про ВСЗЯО, в якому відображені норми дотримання академічної доброчесності в

освітньому процесі. Всі члени учнівського самоврядування відповіли, що не брали участі у розробці Положення про академічну доброчесність у ЗО.

Рис. 2.20. Самоаналіз заступників директора (питання № 3)

Під час емпіричного дослідження було відвідано 30 навчальних занять. Спостереження за навчальними заняттями проводилось за двома критеріями: оцінювання результатів навчання під час проведення навчального заняття та комунікація з учнями/ученицями. Спостереження дало змогу отримати такі результати: оцінюють відповідно до розроблених критеріїв результати навчання учнів/учениць 95% педагогів; оприлюднюють критерії оцінювання результатів навчання 80,7% педагогів; добирають домашнє завдання, спрямоване на опанування ключовими компетентностями, озвучують критерії його оцінювання 57,7% педагогів; вказують джерело інформації, авторство 80,9% педагогів; акцентують на цінності самостійного виконання завдань 90,7% педагогів; добирають завдання/вправи, що унеможливають списування 75,8% педагогів; при використанні освітніх ресурсів дотримуються принципів та визначених законом правил академічної доброчесності 79,9% педагогів.

Спостереження за освітнім середовищем відповідно до вимоги 4.2. «Формування відносин довіри, прозорості, дотримання етичних норм»; критерію 4.2.2. «ЗО оприлюднює інформацію про свою діяльність на відкритих загальнодоступних ресурсах»; індикатору 4.2.2.1. «ЗО забезпечує змістовне наповнення та вчасне оновлення інформаційних ресурсів закладу (інформаційні стенди, сайт закладу освіти/інформація на сайті засновника, сторінки у соціальних мережах)» показало наступні результати: ЗО має власний сайт та сторінки у соціальних мережах, а саме Instagram та Facebook; інформація, що розміщується на інформаційних стендах, сайті закладу містить: правила поведінки, актуальну інформацію про діяльність та заплановані заходи. Слід акцентувати, що інформація вчасно оновлюється.

Проаналізувавши анкетування учасників освітнього процесу та результати спостереження за навчальними заняттями, освітнім середовищем було зроблено висновок:

- критерії оцінювання результатів навчання оприлюднено в різних формах, а правила і процедури оцінювання висвітлено на сайті ЗО та в змісті освітньої програми. Переважна більшість учнів/учениць отримують інформацію про критерії, правила та процедури оцінювання їхніх результатів навчання;

- переважна більшість педагогів використовують систему оцінювання, яка ґрунтується на компетентнісному підході;

- переважна більшість з-поміж опитаних (89%–80%) учнів/учениць і батьків вважають оцінювання результатів їхнього навчання в ЗО справедливим і об'єктивним;

- педагоги діють на засадах академічної доброчесності (під час оцінювання результатів навчання здобувачів освіти, використанні джерел інформації, результатів досліджень);

- переважна більшість педагогів інформують учнів/учениць про дотримання засад та принципів академічної доброчесності під час освітнього процесу, у тому числі під час проведення навчальних занять;

- ЗО розміщує повну та актуальну інформацію, забезпечує змістовне наповнення та регулярне оновлення інформаційних ресурсів (інформаційні стенди, сайт);

- в закладі забезпечується реалізація політики академічної доброчесності, у тому числі через навчання, проходження курсів педагогічними працівниками. Розроблено Положення про ВСЗЯО, в якому присутній розділ щодо забезпечення політики академічної доброчесності у ЗО.

Порівнюючи відповіді педагогів та здобувачів освіти можна зазначити що є певна категорія учнів/учениць, які не розуміють і не знають технологій самооцінювання та взаємооцінювання, також не завжди і не від усіх педагогів отримують зворотний зв'язок щодо результатів навчання. Знаний відсоток учнів/учениць не отримують від всіх педагогів рекомендацій щодо визначення шляхів покращення результатів навчання та заохочення до подальшого навчання. 5% учнів/учениць не розуміють поняття академічна доброчесність, це вказує на те що є категорія дітей не охоплених інформуванням з цього питання та такі, яким недостатньо інформації. Також присутня певна категорія педагогів які вважають, що керівництво закладу проводить недостатньо інформаційних, освітніх заходів, спрямованих на формування негативного ставлення до корупції саме для педагогів та батьків.

Висновки до розділу 2

Узагальнюючи вищенаведене, можна зробити висновки.

З метою визначення рівня дотримання академічної доброчесності в ЗЗСО було проведено емпіричне дослідження, яке ґрунтувалось на анкетуванні учасників освітнього процесу, спостереженні за навчальними заняттями та освітнім середовищем. Діагностичний матеріал був взятий та адаптований з «Абетки для директора». Емпіричне дослідження проводилось на базі Одеського ліцею № 5 Одеської міської ради. Загальна кількість респондентів, що взяла участь у дослідженні становила 491 особу. З них,

54 (11%) педагогів, 232 (47,3%) здобувача освіти, 200 (40,7%) батьків, представників учнівського самоврядування – 5 (1%).

Оскільки освітній процес проходить з використанням дистанційних технологій в online форматі (здобувачі не відвідують заклад освіти) та враховуючи безпекову ситуацію в місті було неможливо організувати очне опитування всіх учасників освітнього процесу. Анкетування проводилось з використанням дистанційних технологій, тобто анкети були переведені у Google форми та надіслані через інтернет ресурси кожному учаснику. Під час спостереження також заповнювались Google форми. Google форми – зручний інструмент, який допоміг у зборі та систематизації отриманих результатів.

Під час обробки результатів були проведені математичні розрахунки з використанням формул. Обробка результатів емпіричного дослідження показала, що обізнаність учасників освітнього процесу в питаннях академічної доброчесності та забезпечення реалізації політики академічної доброчесності знаходиться на достатньому рівні.

В закладі відсутнє окреме Положення про академічну доброчесність, наявний розділ в Положенні про ВСЗЯО, в якому відображені норми дотримання академічної доброчесності в освітньому процесі. Це не є порушенням, але може певним чином впливати на рівень обізнаності учасників освітнього процесу з питань академічної доброчесності.

Адміністрація ЗО не передбачає проведення інформаційних, освітніх заходів, спрямованих на формування негативного ставлення до корупції для педагогічних працівників та батьків, а лише спрямовує на відвідування тематичних курсів та методичних івентів. Своєю чергою педагогічні працівники недостатньо уваги приділяють додатковому роз'ясненню принципів академічної доброчесності здобувачам освіти та не завжди готові показати на власному прикладі дотримання зазначених принципів у професійній діяльності. Саме тому забезпечення реалізації політики академічної доброчесності в управлінні ЗЗСО потребує постійного дослідження та вдосконалення.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

3.1. Програма заходів з розвитку академічної доброчесності в закладі загальної середньої освіти

Головна умова виховання доброчесного педагога і підвищення якості освіти – це реалізовувати політику академічної доброчесності починаючи з початкової школи та підвищувати рівень обізнаності педагогічних працівників, здобувачів освіти, батьків та громадськості в питаннях академічної доброчесності. Тому, керівник ЗЗСО зобов'язаний не тільки постійно контролювати рівень поінформованості учасників освітнього процесу з питань академічної доброчесності та забезпечувати реалізацію політики академічної доброчесності, проводячи щорічне комплексне дослідження з вивчення системи забезпечення якості освіти, а ще й розробляючи план діяльності на наступний навчальний рік, запланувати заходи з реалізації зазначеної політики. З огляду на вище зазначене, в ЗО має бути розроблений цілий комплекс заходів для всіх учасників освітнього процесу – програма заходів з розвитку академічної доброчесності. Пропонуємо приклад такої програми.

Програма заходів розроблена відповідно до Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» (стаття 43 «Забезпечення академічної доброчесності у сфері загальної середньої освіти»), «Про авторське право та суміжні права», наказу Міністерства економіки України № 568-21 від 17.09.2021 «Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти», наказу Міністерства розвитку економік, торгівлі та сільського господарства України № 2736 від 23.12.2020 «Про затвердження професійного стандарту за

професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»», а також вимог та рекомендації щодо забезпечення принципів академічної доброчесності [19; 31; 32; 33; 43].

Мета програми – забезпечення опанування загальними поняттями академічної доброчесності, особливостями дотримання принципів академічної доброчесності в ЗЗСО, сприяння розвитку управлінської, методичної компетентностей керівника та педагогічного колективу щодо впровадження принципів академічної доброчесності в освітній діяльності.

Завдання:

- удосконалення знань щодо нормативно-правової бази з питань академічної доброчесності;

- підвищення теоретичної, методологічної та організаційної компетентності педагогічних працівників щодо дотримання та впровадження принципів академічної доброчесності в ЗЗСО;

- формування доброчесного ставлення до освіти всіх учасників освітнього процесу;

- відпрацювання практичних навичок щодо дотримання принципів академічної доброчесності.

Участь учасників освітнього процесу у програмі заходів, сприятиме формуванню наступних результатів:

- знати: поняття про академічну доброчесність та види порушення академічної доброчесності; принципи академічної доброчесності; правове регулювання; поняття, що описують автоматичну перевірку робіт на плагіат; документальне забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності в ЗЗСО; відповідальність і наслідки недотримання принципів академічної доброчесності; вимоги до письмових робіт здобувачів освіти; вимоги до процедур захисту учнівських конкурсних науково-дослідницьких робіт;

- вмiти: шукати, обирати й оцiнювати якiсть джерел; робити нотатки з вказiвками джерел; знаходити головну думку в текстах; робити пiдсумки з опрацьованих джерел; правильно оформлювати посилання на джерела; оформлювати цитування; чiтко формулювати власнi думки; правильно структурувати академiчний текст; виокремлювати цитати у власному тексті; запобiгати формам академiчному плагіату серед учасникiв освітнього процесу; умiти оцiнювати рiвень сформованостi академiчної доброчесностi у закладi освіти.

Процес участi у програмi заходiв з розвитку академiчної доброчесностi спрямований на формування компетентностей:

- керiвника (заступникiв директора): здатнiсть дiяти вiдповiдално i свiдомо на засадах поваги до прав i свобод людини та громадянина; здатнiсть до мiжособистiсної взаємодiї, роботи в командi, співробiтництва з колегами; здатнiсть до системного та критичного мислення, аналізу та синтезу iнформацiї з рiзних джерел; здатнiсть забезпечувати формування культури академiчної доброчесностi в учасникiв освітнього процесу; здатнiсть до сприяння в дотриманнi учасниками освітнього процесу педагогiчної етики, культури спiлкування, доброчесностi та добропорядностi; здатнiсть організувати ефективну роботу колективу закладу освіти на засадах вiдкритостi й толерантностi; здатнiсть орієнтуватися в iнформацiйному просторi, здiйснювати пошук i критично оцiнювати iнформацiю, оперувати нею в управлiнськiй дiяльностi;

- педагогiчних працівникiв: здатнiсть здiйснювати оцiнювання та монiторинг результатiв навчання учнiв на засадах компетентнiсного пiдходу; здатнiсть орієнтуватися в iнформацiйному просторi, здiйснювати пошук i критично оцiнювати iнформацiю, оперувати нею у професiйнiй дiяльностi; здатнiсть ефективно використовувати наявнi та створювати (за потреби) новi освітнi ресурси;

- здобувачiв освіти: здатнiсть здiйснювати комунікацiю в уснiй та письмовiй формi, здобувати та опрацьовувати iнформацiю з рiзних джерел;

критично осмислювати інформацію, використовувати в усній та письмовій комунікації для обстоювання власних поглядів; критичне і відповідальне використання цифрових технологій для власного розвитку і спілкування; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та інших життєвих ситуаціях;

- батьків здобувачів освіти: нетерпиме ставлення до порушень академічної доброчесності власними дітьми; здатність забезпечувати формування культури академічної доброчесності у власних дітей; усвідомлення значущості норм академічної доброчесності, оцінювання поведінки власних дітей відповідно до них; розуміння наслідків корупційної діяльності; здатність співпрацювати з педагогічними працівниками з метою сприяння формуванню толерантного ставлення до академічної доброчесності.

Зміст програми заходів з розвитку академічної доброчесності в закладі загальної середньої освіти (див. додаток Ж).

Заходи розподілені за видами робіт, терміном проведення, відповідальними за проведення заходу та категоріями учасників.

1. «Доброчесність: поняття, складові та історія» (методична оперативка).

Мета: ознайомити педагогічних працівників з історією виникнення основних понять академічної доброчесності, змістом поняття «академічна доброчесність», її основними складовими, що вважається порушенням академічної доброчесності.

Очікувані результати: педагогічні працівники застосовують історичні відомості про академічну доброчесність для попередження та виникнення порушень, а також популяризують принципи академічної доброчесності.

2. «Так академічній доброчесності» (комплекс заходів: круглий стіл, класні години, батьківські зустрічі).

Мета: ознайомити учасників освітнього процесу з нормативними документами.

Захід складається з трьох частин: круглий стіл для педагогічних працівників, класні години (години спілкування) для здобувачів освіти 2-11 класів, батьківські зустрічі.

Під час круглого столу вчителі обмінюються ідеями проведення класних годин та батьківських зустрічей на тему «Так академічній доброчесності», а також шляхами запобігання порушенням академічної доброчесності в освітньому процесі.

Очікувані результати: розроблений план класних годин (години спілкування) для здобувачів освіти та створено проєкт батьківських зустрічей; складено можливий перелік заходів, що сприяють попередженню порушень академічної доброчесності.

Класні години (години спілкування) градуються відповідно до вікової категорії.

2-4 класи: сприяння формуванню уявлення про академічну доброчесність, на прикладі повсякденних ситуацій, ознайомлення з поняттями доброчесність, порушеннями доброчесності, визначення наслідків порушень академічної доброчесності, розроблення правил доброчесної поведінки.

Очікуванні результати: учні можуть пояснити, що означає бути доброчесним, що є порушенням принципів доброчесності та визначити наслідки не доброчесної поведінки.

5-8 класи: формування в учнів уявлення про академічну доброчесність, ознайомлення з принципами академічної доброчесності, вміння розрізняти види порушень академічної доброчесності, розуміння наслідків порушень академічної доброчесності.

Очікувані результати: здобувачі освіти розуміють і називають принципи академічної доброчесності, розрізняють порушення академічної доброчесності, розуміють наслідки недоброчесної поведінки.

9-11 клас: ознайомлення з основними поняттями академічної доброчесності, з видами порушень академічної доброчесності та академічною відповідальністю.

Очікувані результати: здобувачі освіти розуміють важливість дотримання принципів академічної доброчесності, поважають чужу власність, чужі думки та ідеї, відповідально ставляться до власної освіти.

Батьківські зустрічі спрямовані на роз'яснення принципів оцінювання результатів навчальних досягнень здобувачів освіти.

3. «Академічна доброчесність» (курси підвищення кваліфікації на платформі EdEra або Prometheus).

Мета: сформувати розуміння, як сприяти розвитку доброчесної культури в ході викладання дисципліни, надати дієвий інструментарій для підвищення культури академічної доброчесності.

Очікувані результати: педагогічні працівники ознайомлені з теоретичними аспектами академічної доброчесності, визначають фактори впливу, які формують культуру академічної доброчесності, вміють застосовувати теоретичні знання на практиці викладання дисципліни.

4. «Що розповісти про доброчесність на уроці?» (воркшоп).
Опрацювання циклу антикорупційних матеріалів на освітній платформі НАЗК.

Мета: підвищити обізнаність педагогічних працівників щодо корупції та її негативних наслідків, а також ознайомити з поняттями антикорупція та доброчесність, як вони взаємопов'язані, надати дієві інструменти для роботи зі здобувачами освіти під час освітнього процесу.

Очікувані результати: педагогічні працівники ознайомлені з поняттями корупції, формами та видами корупції, доброчесності та нульової толерантності до корупції, знають особливості корупції в Україні, можуть порівняти техніки та прийоми боротьби з корупцією в Україні з міжнародними методами запобігання корупції, визначили роль освіти в

популяризації доброчесності, вміють застосовувати практичні інструменти на уроках, з метою створення нового шкільного середовища.

5. «Академічна доброчесність» (підвищення кваліфікації вчителів старших класів за допомогою онлайн курсу EdWay).

Мета: розглянути поняття «академічна доброчесність», навчити вчителя використовувати інструментарій, що сприяє формуванню культури доброчесності у здобувачів освіти в ході освітнього процесу.

Очікувані результати: педагогічні працівники ознайомлені з поняттями та цінністю академічної доброчесності, отримали необхідні інструменти для формування культури академічної доброчесності у класі.

6. «Що таке академічна доброчесність?» (педагогічні читання, засідання № 1).

Мета: розглянути такі питання як академічна доброчесність в законодавстві, політика доброчесності, Кодекси честі, основні принципи академічної доброчесності та сформувані стійке розуміння необхідності дотримання академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу

Очікувані результати: педагоги розуміють поняття «академічна доброчесність», володіють змістом законодавчих акти щодо дотримання академічної доброчесності; розуміють важливість дотримання академічної доброчесності та наслідки недоброчесної поведінки.

7. «Урок доброчесності» (бесіда, інформаційна виховна година для учнів 7 -8 класів).

Мета: актуалізувати знання про доброчесність та правила поведінки в суспільстві; спонукати до доброчесної поведінки в повсякденному житті.

Очікувані результати: здобувачі освіти розуміють зміст поняття «доброчесність»; вміють відрізнити доброчесну та недоброчесну поведінку; розуміють важливість дотримання правил; вчаться робити вибір на користь доброчесної поведінки; знають негативні наслідки недоброчесної поведінки.

8. «Що означає бути відповідальним?» (практичне заняття для учнів 3-4 класів).

Мета: ознайомити учнів з поняттями «лідерство», «добродісна поведінка», навчити аналізувати проблемні ситуації та знаходити добродісне вирішення.

Очікувані результати: учні мають уявлення, що лідерство – це проактивна позиція щодо власного життя, розуміють важливість відповідальності за власні дії; можуть виявити зв'язки лідерства й добродісної поведінки; уміють аналізувати проблемні ситуації та моделювати свої дії, які можуть впливати на власне життя й на життя інших.

9. Будь добродісним – поведься безпечно! (інформаційна виховна година для учнів 5-7 класів).

Мета: ознайомити учнів із поняттям «академічна добродісність», визначити основні принципи її дотримання та порушення, розробити правила добродісної поведінки для учнів класу; розвивати навички добродісного користування інтернетом, аналізувати та використовувати готову інформацію відповідно до норм академічної добродісності; аналізувати результати онлайн опитувань; виховувати повагу до чужої діяльності, інтелектуальної праці.

Очікувані результати: учні пояснюють поняття добродісність; визначають принципи академічної добродісності; знають, чому важливо поважати «інтелектуальну власність».

10. Моральність теж учинок: розробляємо кодекс честі учнів класу (інформаційна виховна година для учнів 5-7 класів).

Мета: пояснити учням, для чого існують правила, і чому необхідно їх знати; обговорити питання дотримання добродісності у школі; роз'яснити, що таке «оцінки з брехнею»; укласти Кодекс честі учнів класу.

Очікувані результати: учні усвідомлюють значення правил і необхідність їх дотримання; ознайомлені з поняттям «оцінки з брехнею»; укладено Кодекс честі учнів класу.

11. Університет, освіта, компетентності: про вибір життєвої стратегії в «добу знань» (практичне заняття для учнів 10-11 класів у формі перевернутого класу).

Мета: ознайомити учнів із засадами особистісного самовизначення; за допомогою понять «суспільство знань» і «доба знань», пояснити роль освіти в сучасному світі; ознайомити учнів з історією та засадами функціонування університету, пояснити зміни в системі вищої освіти в постіндустріальну добу; ввести поняття «компетентності», обговорити практичну орієнтованість сучасної вищої освіти; дати практичні поради учням, які обиратимуть ВНЗ і майбутню спеціальність; на прикладі Кодексів честі українських університетів розглянути академічну доброчесність як базову цінність вищої освіти.

Очікувані результати: учні утвердилися в думці, що здобуття освіти – це основа для особистого і професійного самовизначення та самоствердження; освіта є основним капіталом, який визначає місце людини в «суспільстві знань»; ознайомилися з історією та засадами функціонування університету, зрозуміли поточні зміни в системі вищої освіти, яка стає все більш практично орієнтованою; навчилися користуватися рейтингами і ознайомилися з практичними порадами щодо вибору ВНЗ і фаху.

12. «Сприяння дотриманню академічної доброчесності в освітньому просторі» (методична оперативка).

Мета: сформувати уявлення про роль і місце академічної доброчесності в освітній діяльності; ознайомити із нормативно-правовою базою з проблем дотримання норм академічної доброчесності; сформувати уміння застосовувати отримані знання зі сфери академічної доброчесності у навчальній та виховній роботі; сприяти формуванню навичок коректної роботи з джерелами інформації та адекватного покликання на них у процесі наукового дослідження.

Очікувані результати: педагогічні працівники дотримуються, поширюють етичні принципи та визначені чинним законодавством правила в

процесах навчання, викладання та провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання або наукових, професійних досягнень.

13. «Корупція краде можливості», «Антикорупційні дебати» (антикорупційні уроки для учнів 8-11 кл.).

- Корупція краде можливості (для учнів 8-9 кл.).

Мета: допомогти учням зрозуміти вплив корупції на їхнє життя і показати шляхи та інструменти запобігання корупції.

Очікувані результати: учні розуміють наслідки корупційної діяльності для всіх учасників корупційної схеми; знають способи законного захисту своїх інтересів, вміють критично оцінювати інформацію та самостійно приймати рішення; усвідомлюють корупцію як шкідливе для суспільства явище.

- Антикорупційні дебати (для учнів 10-11 кл.).

Мета: навчити учнівство розпізнавати та аналізувати корупційні явища у повсякденному житті.

Очікувані результати: учні знають види корупції на прикладах життєвих ситуацій; визначають можливі причини та наслідки корупції в різних ситуацій, вміють всебічно аналізувати ситуації, вміють діяти командно, комунікувати та дебатувати, усвідомлюють негативні наслідки корупційних практик.

14. «Академічна доброчесність у школі» (педагогічні читання, засідання № 2).

Мета: розглянути такі питання: як пояснити учням, що таке академічна доброчесність і як створити систему з її дотримання в школі; роль оцінювання у формуванні академічно доброчесного середовища.

Очікувані результати: створено чіткий алгоритм роз'яснення і дотримання принципів академічної доброчесності учням; педагогічні працівники розуміють роль оцінювання у становленні політики академічної доброчесності в закладі освіти.

15. Ознайомлення з посібником «Світлофор освітньої доброчесності» (засідання педагогічної ради).

Мета: опрацювати матеріали посібника та навчити педагогічних працівників розпізнати корупцію, недоброчесність та неетичну поведінку в освіті.

Очікувані результати: педагогічні працівники ознайомленні з основними принципами та механізмами взаємодії учасників освітнього процесу та з правами й відповідальністю кожного, відповідно до чинного законодавства України; педагогічні працівники зрозуміли свої правові можливості та склали алгоритм захисту своїх прав; детально розібрали норми Закону України «Про повну загальну середню освіту».

16. Створення інформаційного бюлетеню «Типові порушення академічної доброчесності та види відповідальності порушення» (засідання активу класу).

Мета: розробити та створити бюлетень, в якому учні відобразять власне ставлення до порушень академічної доброчесності.

Очікувані результати: розроблено та роздруковано бюлетень у вигляді інфографіки або класного плакату на тему «Типові порушення академічної доброчесності та види відповідальності за порушення».

17. «Формування доброчесного освітнього середовища через використання антикорупційних інструментів для роботи з молоддю в освітньому процесі» (тренінг).

Мета: розширити й поглибити теоретичні знання про корупцію як соціальне явище, види корупції, причини виникнення, наслідки корупційної діяльності для людини та суспільства; формувати почуття відповідальності за власне рішення; розвивати критичне мислення, громадянську позицію та неприйняття корупції.

Очікувані результати: розроблено інструментарій з питань академічної доброчесності для роботи з учнями в освітньому процесі.

18. «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» (семінар для педагогів, засідання інтелектуального клубу (для учнів 8-11 кл.)).

- «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» (семінар для педагогів).

Мета: розвинути у педагогів компетентності, щодо реалізації завдань інформаційно-бібліотечного супроводу освітньої діяльності і здійснення просвітницької роботи з питань академічної доброчесності у бібліотеці.

Очікувані результати: педагоги володіють змістом нормативно-правових документів щодо діяльності закладів освіти та бібліотек, міжнародних та вітчизняних документів та матеріалів, що регулюють діяльність бібліотек з питань академічної доброчесності; сформувані загальнотеоретичні знання про бібліотекознавчі дослідження; удосконалено практичні уміння, необхідні для планування та здійснення діяльності, пов'язаної з формуванням культури академічної доброчесності та визначено роль бібліотеки у цих процесах.

- «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек» (засідання інтелектуального клубу (для учнів 8-11 кл.)).

Мета: проаналізувати зв'язок понять інформаційна культура та академічна доброчесність, з'ясувати чому списування шкідливе, ознайомити із поняттям «плагіат», його різновидами, засобами боротьби з ним, пояснити вплив плагіату на економічну ситуацію в країні, ознайомити з існуючим програмним забезпеченням, що розпізнає оригінальність текстів.

Очікувані результати: протестовано кілька онлайн-сервісів для перевірки текстів на оригінальність, удосконалено здатність орієнтуватися в інформаційних процесах пошуку, аналізу та опрацювання інформації щодо умов і процедур забезпечення академічної доброчесності.

19. «Як уникнути плагіату?» (педагогічні читання, засідання № 3).

Мета: розглянути такі питання як: що вважається порушенням академічної доброчесності, наслідки тривалих та системних порушень

академічної доброчесності, чому важливо дотримуватися академічної доброчесності.

Очікувані результати: педагогічні працівники розуміють важливість дотримання принципів академічної доброчесності під час освітнього процесу; можуть пояснити здобувачам освіти які дії і чому вважаються недоброчесними, а також знають про академічну відповідальність.

20. Аналіз роботи шкільного сайту щодо вчасного оприлюднення політики академічної доброчесності в закладі (засідання педагогічної).

Мета: оприлюднити результати аналізу сайту закладу освіти щодо динаміки ефективності впровадження політики академічної доброчесності в закладі освіти.

Очікування: з'ясовано питання, що є актуальними для закладу освіти в частині популяризації впровадження принципів академічної доброчесності, визначено питання, що потребують удосконалення та розвитку.

21. «Охорона інтелектуальної власності та запобігання поширенню плагіату» (книжкова виставка присвячена Міжнародному дню інтелектуальної власності).

Мета: ознайомити учасників освітнього процесу з поняттями «інтелектуальна власність», «авторське право», «плагіат»; сприяти формуванню негативного ставлення до порушень прав інтелектуальної власності.

Очікувані результати: учасники освітнього процесу знають і розуміють поняття «інтелектуальна власність», «авторське право», що спільного та чим відрізняються; розуміють важливість збереження авторських прав.

22. «Медіаінформаційна грамотність в умовах розвитку цифрових технологій» (семінар).

Мета: навчити педагогів використовувати необхідну інформацію, аналізувати її, ідентифікувати економічні, політичні, соціальні та/або культурні інтереси, які з нею пов'язані, інтерпретувати та створювати

повідомлення, вибирати найбільш придатні для комунікації медіа, здійснювати вільне самовираження та використання інформації.

Очікувані результати: педагоги вміють використовувати ресурси та можливості глобального медіасередовища, підвищення рівня медіаграмотності особистості.

23. «Дотримання принципів академічної доброчесності під час підсумовування роботи закладу за навчальний рік» (опрацювання нормативно-правових актів з питань академічної доброчесності).

Мета: ознайомити педагогічних працівників з нормами дотримання академічної доброчесності при формуванні звітної документації.

Очікувані результати: педагогічні працівники розуміють важливість дотримання принципів академічної доброчесності у всіх видах своєї діяльності.

Таким чином, керівнику ЗЗСО надається головна роль у впровадженні політики академічної доброчесності. Саме директор бере на себе відповідальність за дотримання норм академічної доброчесності учасниками освітнього процесу (здобувачами, їх батьками та педагогічними працівниками), сприяє організації та проведенню тематичних заходів, перевірці письмових (конкурсних) робіт.

3.2. Рекомендації керівникам щодо управління закладом загальної середньої освіти на засадах академічної доброчесності

З 2017 року почалося реформування освіти з набуттям чинності нового Закону України «Про освіту», що вимагає змін на всіх рівнях освіти.

1. Актуальним питанням для ЗЗСО є необхідність створення доброчесного простору, в якому будуть здобувати освіту та виховуватись майбутні професіонали, науковці. Саме таке середовище сприятиме підвищенню якості освіти, що своєю чергою призведе до визнання результатів навчання та взаємоповаги до учасників освітнього процесу. Як

створити такий простір у своєму закладі кожен керівник разом зі своїми працівниками має визначити самостійно, оскільки кожен заклад унікальний, а універсальної формули винайти неможливо. Єдине що ми можемо запропонувати, то це певний перелік рекомендованих дій для керівника.

В першу чергу в закладі має бути розроблено «Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти», в якому обов'язково має бути визначена процедура самооцінювання. Ця процедура має включати оцінювання рівня поінформованості учасників освітнього процесу з питань академічної доброчесності та забезпечення реалізації політики академічної доброчесності. Така оцінка може проходити як окрема процедура або ж комплексно з іншими напрямками. Алгоритм проведення такого самооцінювання наведено у розділі 2.1. цієї роботи. «Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти» розробляється із залученням представників учасників освітнього процесу, а саме адміністрації закладу, педагогів, членів учнівського комітету, батьківської громадськості. Має бути створена творча група, яка сумісно розробляє проєкт положення, враховуючи інтереси всіх учасників освітнього процесу. Проєкт положення представляється до обговорення на сумісному засіданні ради закладу та педагогічної ради, схвалюється педагогічною радою та затверджується директором. «Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти» обов'язково висвітлюється на вебсайті ЗО.

2. З метою забезпечення реалізації політики академічної доброчесності має бути розроблено «Положення про дотримання норм академічної доброчесності». Хоча у законодавстві не зазначено обов'язковості наявності такого положення, дозволяється відокремити розділ про академічну доброчесність у «Положенні про внутрішню систему забезпечення якості освіти». Але на нашу думку доцільніше мати окреме положення про академічну доброчесність або Кодекс академічної доброчесності, в якому буде визначено поняття «академічна доброчесність», принципи дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу, види порушень

академічної доброчесності, академічна відповідальність за порушення академічної доброчесності.

3. Бажано щороку проводити дослідження рівня поінформованості учасників освітнього процесу з питань академічної доброчесності та забезпечення реалізації політики академічної доброчесності. На засіданні ради закладу та на педагогічній раді розглянути й проаналізувати результати дослідження рівня поінформованості учасників освітнього процесу з зазначених напрямків. Запланувати й внести в річний план роботи ЗЗСО заходи щодо покращення рівня поінформованості учасників освітнього процесу з питань академічної доброчесності та забезпечення реалізації політики академічної доброчесності. Програма заходів, має включати ознайомлення з нормативно-правовою базою із запровадження академічної доброчесності, вивчення шляхів її впровадження в освітній процес та практичне застосування набутих знань. Заходи мають враховувати запити та потреби всіх учасників освітнього процесу, спонукаючи їх до доброчесної поведінки та негативного ставлення до корупції. Програма заходів запропонована у розділі 3.1 цієї роботи.

4.3 метою покращення системи оцінювання здобувачів освіти необхідно вжити наступних заходів:

- оприлюднити критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти на вебсайті ЗЗСО, ознайомити з ними всіх учасників освітнього процесу через електронні ресурси (наприклад, опублікувати в предметному Google класі, закріпити у групах, спільнотах у Viber, Telegram) та на батьківських зборах;

- запланувати та організувати методичні івенти з педагогічними працівниками, на яких будуть розглядатися прийоми формування оцінювання, шляхи спільного розроблення критеріїв оцінювання; формуватися у педагогів вміння добирати або створювати домашні завдання, що спрямовані на опанування ключовими компетентностями та унеможливають списування; прищеплюватися звичка озвучувати критерії

оцінювання та дотримуватися принципів неупередженого оцінювання результатів навчання.

Отже, система оцінювання має бути спрямована на формування у здобувачів освіти відповідальності за результати свого навчання, вироблення вміння здійснювати самооцінювання власної діяльності та взаємооцінювання.

5. З метою реалізації політики академічної доброчесності в ЗЗСО пропонуємо внести до річного плану роботи закладу заходи щодо моніторингу та контролю за дотриманням «Положення про академічну доброчесність».

6. Адміністрація закладу має сприяти формуванню в учасників освітнього процесу негативного ставлення до корупції. Заклад освіти повинен стати середовищем спротиву корупції та виховання поваги до закону, відповідальності за свої дії. З цією метою в ЗЗСО має проводитись постійна просвітницька робота і не лише під час навчальних занять, а й після урочний час.

7. Керівник ЗО має сприяти створенню товариства (творчої групи), яке буде організовувати й проводити підготовку здобувачів освіти до конкурсів, олімпіад, МАН та забезпечувати перевірку конкурсних робіт на унікальність, з метою запобігання плагіату, фальсифікації. До складу такого товариства мають входити фахівці, які пройшли навчання з академічного письма.

8. Позитивні практики. Слід залучати до співпраці інші заклади освіти, які мають позитивний досвід реалізації політики академічної доброчесності. Такі сумісні заходи проводяться з метою обміну досвідом. Корисним також є запрошення на зустрічі з учнями фахівців закладів вищої освіти та науковців.

9. Бажано в ЗО розробити внутрішню процедуру виявлення та розгляду випадків недоброчесної поведінки учасників освітнього процесу. Ініціювати створення картотеки академічної доброчесності та контролювати її ведення.

При виявленні факту порушення норм академічної доброчесності керівник має організувати перевірку з метою підтвердження або

спростування. В ході перевірки необхідно керуватися статтею 43 ЗУ «Про повну загальну середню освіту» [32]. В результаті перевірки педагогічною радою приймається рішення про встановлення факту порушення академічної доброчесності та визначення виду академічної відповідальності. При визначенні санкцій для порушників академічної доброчесності керівнику ЗЗСО варто керуватися пунктом 10 статті 43 «Забезпечення академічної доброчесності у сфері загальної середньої освіти» ЗУ «Про повну загальну середню освіту», в якому зазначено: «Види академічної відповідальності, що можуть бути застосовані до учнів та педагогічних працівників, повинні бути співмірними із вчиненими порушеннями. За одне порушення може бути застосовано лише один із видів академічної відповідальності» [32].

Висновки до розділу 3

Узагальнюючи вищенаведене, можна зробити висновки.

Відповідно до вимог законодавства в галузі освіти ЗЗСО реалізовує політику академічної доброчесності. Якими шляхами це буде здійснюватися кожен керівник закладу та учасники освітнього процесу обирають самостійно. Проте для надання якісних освітніх послуг в закладі освіти має бути розроблено та затверджено «Положення про академічну доброчесність». До розроблення зазначеного Положення залучаються адміністрація закладу, педагогічні працівники, представники учнівства та батьківської громадськості. Питання дотримання норм академічної доброчесності розглядаються на сумісних засіданнях педагогічних рад та ради закладу за участі представників учасників освітнього процесу.

Для ефективного формування та забезпечення реалізації політики академічної доброчесності в ЗО проводиться просвітницька робота, що спрямована на формування культури академічної доброчесності та негативного ставлення до корупції в учасників освітнього процесу.

Програма заходів з розвитку академічної доброчесності в ЗЗСО спрямована на опанування загальними поняттями академічної доброчесності, особливостями дотримання принципів академічної доброчесності в ЗЗСО, сприяння розвитку управлінської, методичної компетентностей керівника та педагогічного колективу щодо впровадження принципів академічної доброчесності в освітній діяльності.

Заклад освіти спрямовує діяльність на пропагування нетерпимого ставлення до будь-яких проявів корупції. Вивчається та контролюється рівень поінформованості учасників освітнього процесу з питань академічної доброчесності та забезпечення реалізацію політики академічної доброчесності. Проводиться інформування й навчання педагогічних працівників та здобувачів освіти, батьків щодо застосування принципів академічної доброчесності та наслідків недоброчесної поведінки під час освітнього процесу.

Навчання та виховання стає успішним лише в доброчесному середовищі. Щоб виховати доброчесність в учнів, педагогів, батьків здобувачів освіти необхідно чітко, цілеспрямовано, наполегливо, але ненав'язливо дотримуватись плану дій (розроблених заходів щодо реалізації політики академічної доброчесності тощо). Тоді академічна доброчесність стане не вимогою, а внутрішньою потребою. Але це можливе лише за умови, якщо і керівництво закладу освіти, і вчителі, і батьки співпрацюють разом для досягнення спільної мети, створюючи позитивну мотивацію.

ВИСНОВКИ

Результати дослідження дозволяють сформулювати наступні положення.

1. На основі результатів вивчення науково-педагогічної літератури доведено, що проблема академічної доброчесності набуває все більшої актуальності, оскільки зміни в освіті (запровадження дистанційного навчання через пандемію COVID-19 та військовий стан), стрімкий розвиток технологій, доступність будь-якої інформації сприяють запозиченням, привласненням і використанню чужих ідей та думок. Проаналізовано нормативно-правові акти, в яких чітко визначені поняття, види та процедури дотримання академічної доброчесності в освітянській діяльності та надано право певним структурам регулювати процеси впровадження академічної доброчесності в ЗО.

Визначено поняття «академічна доброчесність» – це внутрішня риса характеру людини (особиста якість), яка спрямовує діяти відповідно до моральних принципів. А «доброчесна людина» – це людина, яка чинить доброчесно та несе відповідальність за власні рішення та дії. Зазначено, що академічна доброчесність є одним з критеріїв якості освіти. Розкрито та схарактеризовано види порушень академічної доброчесності, а також академічна відповідальність.

2. Наголошено, що академічна доброчесність стала невід'ємною складовою ВСЗЯО. Реалізація політики академічної доброчесності є важливим етапом розвитку закладу, що надає якісні освітні послуги. Доведено, що реалізацію політики академічної доброчесності здійснюють всі учасники освітнього процесу (адміністрація закладу, педагогічні працівники, здобувачі освіти та їх батьки). У такому випадку у здобувачів освіти відбувається формування етичних особистих якостей (відповідальність, повага, довіра, справедливість, толерантність).

Професійним стандартом «Керівник (директор) закладу загальної середньої» визначено перелік обов'язків та професійних компетентностей керівника ЗЗСО. Серед трудових функцій є «забезпечення управління якістю освітньої діяльності», головним чинником якої є академічна доброчесність. Професійні здібності, якими має володіти директор ЗЗСО, регламентовані принципами академічної доброчесності. Політика дотримання академічної доброчесності впливає на реалізацію певних процесів управління. Академічна доброчесність передбачає, що всі управлінські процеси та рішення розглядаються на педагогічній раді. Дотримання норм академічної доброчесності означає, що всі учасники освітнього процесу взаємодіють за одними правилами, а це є рівність прав та доступність якісної освіти

Політика академічної доброчесності реалізується наскрізно за видами діяльності (освітнє середовище, система оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти, система педагогічної діяльності, система управлінської діяльності) та забезпечується нормативними документами та внутрішніми актами ЗЗСО.

3. Проведено емпіричне дослідження рівня дотримання академічної доброчесності в ЗЗСО з використанням «Методики оцінювання освітніх та управлінських процесів ЗЗСО під час інституційного аудиту» [23]. Базою для проведення дослідження обрано Одеський ліцей № 5 Одеської міської ради. Інструментарій дослідження адаптовано під можливості закладу освіти та переведено у Google форми для зручності проведення емпіричного дослідження, оскільки освітній процес відбувався з використанням дистанційних технологій. Інтерпретацію, систематизацію та аналіз отриманих даних здійснено за допомогою узагальненої таблиці критеріїв, індикаторів та інструментарію [23].

4. Проведено аналіз результатів емпіричного дослідження, який показав слабкі сторони впровадження політики академічної доброчесності в ЗЗСО. Встановлено, що рівень поінформованості учасників освітнього процесу в питаннях академічної доброчесності та забезпечення політики

академічної доброчесності є достатнім. На такий показник вплинуло декілька факторів, які в сукупності знижують ефективність запровадження політики академічної доброчесності, а саме відсутність Положення про академічну доброчесність, не передбачено інформаційні освітні заходи для батьків здобувачів освіти та педагогів, які були б спрямовані на популяризацію академічної доброчесності, а також педагоги додатково не роз'яснюють важливість дотримання принципів академічної доброчесності. На основі отриманих результатів та опрацьованої літератури було розроблено програму заходів з розвитку академічної доброчесності в ЗЗСО.

Доведено, що без цілеспрямованого та постійного інформування, навчання, роз'яснення та залучення до взаємодії всіх учасників освітнього процесу ефективна реалізація політики академічної доброчесності неможлива.

5. Запропоновано програму розвитку академічної доброчесності в ЗЗСО, з метою підвищення рівня поінформованості учасників освітнього процесу в питаннях академічної доброчесності та забезпечення її політики. Програма розрахована на навчальний рік з метою опанування загальних понять академічної доброчесності, особливостей дотримання принципів академічної доброчесності всіма учасниками освітнього процесу. Заходи розподілені таким чином, щоб на початку навчального року ознайомлювати, інформувати та роз'яснювати принципи академічної доброчесності поступово переходячи до формування нетерпимого ставлення до недоброчесної поведінки та вміння реалізовувати отримані знання на практиці. Описано кожний івент відповідно до категорій учасників освітнього процесу.

6. Визначено, що головна роль в реалізації політики академічної доброчесності відводиться керівнику ЗО. Саме тому було розроблено рекомендації для керівників ЗЗСО щодо запровадження політики академічної доброчесності та управління закладом загальної середньої освіти на засадах академічної доброчесності. Рекомендації спрямовано на допомогу керівнику

віднайти ефективні шляхи реалізації політики академічної доброчесності в закладі освіти, що покращить якість освітніх послуг і своєю чергою підвищить рейтинг закладу освіти.

Викладені результати проведеного дослідження не охоплюють усіх аспектів багатогранної проблеми управління закладом загальної середньої освіти на засадах академічної доброчесності. Актуальними для подальшої розробки залишаються питання конструювання системи сприяння академічній доброчесності в ЗЗСО.

Таким чином, поставлені у роботі завдання виконані, мета кваліфікаційного дослідження досягнута.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамс Г. Міркуючи про наслідки: Що чекає український університет, якщо не відбудеться змін в етиці освіти? *Збірник наукових праць «Покликання університету»*. Київ: РІА «ЯНКО»; «ВЕСЕЛКА», 2005. № 2. С. 116–119.
2. Академічна доброчесність у середній освіті: методичні рекомендації / упоряд. Є. Ніколаєв. Київ, 2021. 104 с.
3. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
4. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т. Фінікова, А. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. 234 с.
5. Артюхов А., Меньшов О. Академічна чесність у наукових дослідженнях. *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету* / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ; Таксон, 2016. С. 121–133.
6. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О., Лінник О. О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ, Державна служба якості освіти, 2021. 350 с.
7. Буяк Б. Правові аспекти академічної чесності та боротьби з плагіатом. *Академічна чесність як основа сталого розвитку університету* / за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. Київ: Таксон, 2016. С. 133–150.
8. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. VIII. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1728 с.
9. Воронова С.В. Академічна доброчесність в системі загальної середньої освіти. *Молодь і ринок*. 2021. № 2. С. 95–100.

10. Гапон Н. Психологія взаємин викладача зі студентами у світлі ціннісних засад європейської освіти. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Психологія. 2016. Вип. 38. С. 30–38.
11. Годік К. О., Фіданян О. Г., Федосєєв О. І. Методичні рекомендації щодо забезпечення академічної доброчесності в закладах загальної середньої та позашкільної освіти / за ред. І. Ю. Поліщук. Київ: КПНЗ «Київська Мала академія наук учнівської молоді», 2021. 46 с.
12. Дегтярьова І. Конструювання системи сприяння академічній доброчесності в реалізації конкурсу проєктів молодих учених. *Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених* : кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. С. 140-157.
13. Доброчесність: поняття, складові та історія : офіс доброчесності НАЗК. URL : <https://prosvita.nazk.gov.ua/blog/dobrochesnist-ponyattya-skladovi-ta-istoriya> (дата звернення: 23.03.2023).
14. Етичний кодекс ученого України : Постанова загальних зборів НАН України від 15.04.2009 р. №2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09#Text> (дата звернення: 29.03.2023).
15. Єльнікова Г. В. Основи адаптивного управління : курс лекцій. Київ : ЦППО АПН України, 2002. 133 с.
16. Інституційний аудит у запитаннях і відповідях : Державна служба якості освіти України. Київ, 2019. URL: <https://www.auc.org.ua/novyna/instituciynuu-audyt-u-zapytannyah-i-vidprovidyah> (дата звернення: 29.04.2023).
17. Калиновський Ю. Ю. Академічна чесність як чинник правового виховання студентської молоді. *Гілея: науковий вісник* : зб. наук. пр. Київ, 2012. Вип. 63 (№ 8). С. 477–482.
18. Порядок проведення позапланових перевірок закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 30.04.2021 № 493.

- URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0810-21#Text> (дата звернення: 29.04.2023).
19. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text> (дата звернення: 06.09.2023).
20. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 30.03.2023).
21. Про внесення змін до Конституції (щодо правосуддя) : Закон України від 02.06.2016 р. № 1401-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n2> (дата звернення: 30.03.2023).
22. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19?ed=20151210&find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> (дата звернення: 30.03.2023).
23. Про забезпечення проведення інституційних аудитів закладів загальної середньої освіти : наказ Державної служби якості освіти України від 29.03.2021 р. № 01-11/25 (із змінами і доповненнями, внесеним наказом Державної служби якості освіти України від 08.09.2021 р. № 01-11/58). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN067432> (дата звернення: 29.04.2023).
24. Про затвердження загальних правил поведінки державного службовця : наказ Головного управління державної служби України від 23.10.2000 р. №58. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0783-00#Text> (дата звернення: 27.03.2023).
25. Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки від 30.11.2020 р. № 1480. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-z-pitan-formuvannya-vnutrishnoyi-sistemi-zabezpechennya-yakosti-osviti-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення: 06.04.2023).

26. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 09.01.2019 р. № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text> (дата звернення: 30.03.2023).
27. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти : наказ Міністерства економіки України від 17.09.2021 р. № 568-21. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf> (дата звернення: 04.04.2023).
28. Про інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році : лист Міністерства освіти і науки України від 19.08.2022 р. № 1/9530-22. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87596/ (дата звернення: 20.05.2023).
29. Про Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності» : Указ Президента України від 11.09.2006 р. № 742/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742/2006?ed=20060911&find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C#Text> (дата звернення: 30.03.2023).
30. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. №848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 29.03.2023).
31. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 30.03.2023).
32. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 30.03.2023).

33. Про позашкільну освіту : Закон України від 22.06.2000 р. № 1841-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> (дата звернення: 06.09.2023).
34. Рей М. Д. Академічна корупція в Україні. *Прозорість і корупція в системі вищої освіти України* : зб. матер. конф. Київ : Таксон, 2003. С. 261–267.
35. Сазик В. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? *Освітня політика: портал громадських експертів*. 2017. URL : <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichna-dobrochesnist-mifichna-kontsepsiya-chi-dievij-instrumentzabezpechennya-yakosti-vishchoji-osviti> (дата звернення: 11.08.2023).
36. Сингаївська А. Ілюзорна безпека на ґрунті плагиату. *Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2015. Вип. № 1. С. 78–85.
37. Слободянюк О. М. Стан дослідження проблеми забезпечення академічної доброчесності у вищій освіті України. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія «Педагогічні науки: реалії та перспективи»*. Київ, 2019. Вип. 70. С. 236–240.
38. Струнсе В. фон. Місія досяжна: підвищення академічної чесності в українській освіті. *Прозорість і корупція в системі вищої освіти України* : зб. матер. конф. Київ : Таксон, 2003. С. 272–275.
39. Тофтул М. Сучасний словник з етики. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
40. Цокур О. С. «Кодекс честі» в системі вищої освіти США. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*. 2009. Вип. 150. С. 57–62.
41. Шліхта Н., Шліхта І. Виховуємо академічну доброчесність в школі: методичні вказівки для вчителів. Київ, 2019. 82 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5ff9e0b1-177e-45e0-b41e-13eb6f2bf28e/content> (дата звернення: 08.08.2023).

42. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників» / уклад. О. О. Гужва. Харків, 2016. 72 с.
43. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти : лист Міністерства освіти і науки від 23.10.2018 р. № 1/9-650. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/124272__124272 (дата звернення: 06.09.2023).
44. Aultman L. P., Williams-Johnson M. R. & Schutz P. A. Boundary dilemmas in teacher–student relationships: Struggling with «the line». *Teaching and Teacher Education: An International Journal of Research and Studie* 2008. N 25(5). P. 636–646. URL: <https://www.learntechlib.org/p/195556/> (date of application: 02.05.2023).
45. Fanelli D. How many scientists fabricate and falsify research? *A systematic review and meta-analysis of survey data*. 2009. N 4(5).

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для учнів/учениць [6]

Шановні учні! Шановні учениці!

Одеський ліцей № 5 Одеської міської ради проводить опитування з метою визначення рівня обізнаності в системі оцінювання навчальних досягнень. Ця анкета є анонімною. Результати анкетування ми використаємо лише в узагальненому вигляді для того, щоб покращити рівень обізнаності.

Зверніть увагу: тут немає і не може бути «правильних» чи «неправильних» відповідей – нас цікавить Ваша особиста думка. Питання анкети не повинні лишатися без Вашої відповіді.

Дякуємо за участь!

1. Вкажіть Вашу стать:

- Жіноча
- Чоловіча

2. Скільки Вам років?

- 14 років
- 15 років
- 16 років
- 17 років
- 18 років

3. Ви отримуєте інформацію про критерії, правила оцінювання навчальних досягнень?

- так, отримую
- так, отримую, але тільки у разі звернення до вчителя
- не отримую, навіть у разі звернення до вчителя, користуюсь інформацією з офіційних джерел
- не отримую

4. Наскільки вчителі справедливо оцінюють Ваші навчальні досягнення?

- оцінюють справедливо
- у більшості випадків оцінюють справедливо
- у більшості випадків оцінюють несправедливо
- оцінюють несправедливо

5. Наскільки доступно вчителі пояснюють і аргументують виставлення оцінок?

- вчителі ще до початку оцінювання завжди пояснюють, за що я можу отримати ту чи іншу оцінку, а після оцінювання завжди її обґрунтовують
- вчителі переважно пояснюють вимоги до оцінювання, аргументують оцінку лише на моє прохання
- вчителі дуже рідко попередньо пояснюють вимоги до оцінювання, не завжди аргументують оцінку навіть на моє прохання
- вчителі ніколи не пояснюють вимоги до оцінювання, відмовляються обґрунтувати виставлену оцінку, навіть на моє прохання

6. Чи здійснюєте Ви самооцінювання результатів своєї роботи під час занять?

- так, постійно
- здебільшого так
- ні

7. В яких формах Ви зазвичай отримуєте зворотний зв'язок від вчителів щодо Вашого навчання?

	Від усіх вчителів	Від більшості вчителів	Від окремих вчителів	У поодиноких випадках
Пояснення та аргументація виставлених оцінок				
Аналіз допущених помилок				
Визначення шляхів покращення результатів навчання				
Заохочення до подальшого навчання				

8. Від кого (чого) залежать Ваші результати навчання? (можна обрати декілька варіантів відповідей)

- виключно від моєї праці та наполегливості
- від моєї праці та батьків, які мотивують мене до навчання
- від рівня викладання
- від більш поблажливого ставлення вчителів
- від моїх однокласників, які допомагатимуть мені на уроках та з домашніми завданнями

завданнями

- від погодних умов
- від обладнання та інтер'єру школи
- від об'єктивного/необ'єктивного оцінювання моїх навчальних досягнень
- від швидкості та якості інтернет з'єднання під час уроку

9. Чи проводяться з Вами бесіди про важливість дотримання академічної доброчесності: неприпустимість списування та плагіату, необхідність вказувати джерела інформації, які використовуються тощо? (можна обрати декілька варіантів відповідей)

- так, регулярно проводяться
- так, але нерегулярно
- тільки на початку навчального року
- подібні заходи не проводились
- не розумію, про що йдеться

10. У яких формах вчителі та керівництво закладу освіти інформують Вас про негативне ставлення до корупції? (можна обрати декілька варіантів відповідей)

- уроки
- позаурочні заходи
- бесіди
- бесіди із запрошенням гостей
- через електронні ресурси
- через індивідуальну роботу
- практично не інформують

Дякуємо за відповіді!

Анкета для батьків [6]

Шановні батьки!

Наш заклад освіти проводить дослідження, щоб оцінити рівень забезпечення реалізації політики академічної доброчесності. Ця анкета є анонімною. Результати анкетування ми використаємо лише в узагальненому вигляді для того, щоб покращити рівень обізнаності.

Зверніть увагу: тут немає і не може бути «правильних» чи «неправильних» відповідей – нас цікавить Ваша особиста думка. Питання анкети не повинні лишатися без Вашої відповіді.

Дякуємо за участь!

1. Вкажіть Вашу стать:

- Жіноча
- Чоловіча

2. Скільки Вам років?

- від 20 до 30 років
- від 30 до 40 років
- від 40 до 50 років
- старше 50 років

3. Ви отримуєте інформацію про критерії, правила і процедури оцінювання навчальних досягнень учнів?

- так, завжди переважно
- іноді ні, ніколи

4. Учителі справедливо оцінюють навчальні досягнення Вашої дитини?

- так, завжди переважно так
- іноді ні, ніколи

5. Ви отримуєте інформацію про діяльність закладу освіти (можна обрати кілька варіантів відповідей):

- під час батьківських зборів
- від класного керівника
- зі спільнот в соціальних мережах
- з сайту
- з інтерактивної платформи
- важко отримати інформацію

Дякуємо за відповіді!

Анкета для педагогів [6]

Шановний вчителю!

Наш заклад освіти проводить дослідження, щоб оцінити рівень забезпечення реалізації політики академічної доброчесності та напрацювати рекомендації щодо вдосконалення діяльності. Ваша участь у дослідженні є дуже значимою та важливою.

Опитування має анонімний характер і отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді. Відповідаючи на кожне запитання, обирайте один варіант відповіді (якщо у формулюванні запитання не вказано інше). Жодне запитання анкети не повинно лишатися без Вашої відповіді.

Дякуємо за участь!

1. Вкажіть Вашу стать:

- Жіноча
- Чоловіча

2. Для оцінювання здобувачів освіти Ви використовуєте: (можна обрати кілька варіантів відповідей)

- поточне
- формувальне
- самооцінювання учнями
- взаємне оцінювання учнів
- підсумкове
- інше

2.1. Якщо у попередньому питанні ви обрали відповідь «інше», вкажіть, що саме.

3. Які критерії оцінювання Ви використовуєте для предмета (предметів), які викладаєте?

- розробляю власні, зокрема спільно з дітьми
- адаптую критерії МОН до умов роботи закладу
- використовую виключно рекомендації МОН
- вважаю, що критерії мені не потрібні

4. Чи розробляєте Ви критерії оцінювання результатів навчання учнів під час проведення обов'язкових видів робіт?

- так
- ні

5. Як здобувачі освіти дізнаються про критерії, за якими Ви оцінюєте їхні навчальні досягнення? (можна обрати кілька варіантів відповідей)

- інформую здобувачів освіти про критерії оцінювання на початку навчального року
- розміщую критерії оцінювання на вебсайті або інтерактивній платформі ЗО
- інформую здобувачів освіти про критерії оцінювання перед вивченням кожної теми
- пояснюю здобувачам освіти індивідуально
- не інформую здобувачів освіти
- інше

5.1. Якщо у попередньому питанні ви обрали відповідь «інше», вкажіть, що саме.

6. Що Ви робите для того, щоб запобігати випадкам порушень академічної доброчесності серед здобувачів освіти (списування, плагіат, фальсифікація тощо)? (можна обрати кілька варіантів відповідей)

- знайомлю здобувачів освіти з основами авторського права

- проводжу бесіди щодо дотримання академічної доброчесності
- на уроках даю такі завдання, які унеможливають списування
- використовую методичні розробки для формування основ академічної доброчесності
- вважаю це зайвим
- інше

6.1. Якщо у попередньому питанні ви обрали відповідь «інше», вкажіть, що саме.

7. Що саме Ви робите для забезпечення академічної доброчесності в своїй професійній діяльності? (можна обрати кілька варіантів відповідей)

- при використанні інформації завжди вказую використане джерело
- унеможливаю списування (добираю відповідні завдання, застосовую індивідуальні варіанти завдань)
- оцінюю результати навчання учнів об'єктивно і неупереджено
- проводжу бесіди відповідної тематики з учнями та їхніми батьками
- вказую колегам на плагіат в їхніх матеріалах
- не вважаю за потрібне щось робити
- інше

7.1. Якщо у попередньому питанні ви обрали відповідь «інше», вкажіть, що саме.

8. У закладі освіти проводяться інформаційні, освітні заходи, спрямовані на формування негативного ставлення до корупції? (можна обрати кілька варіантів відповідей)

- так, проводяться з усіма учасниками освітнього процесу
- так, проводяться, але тільки для здобувачів освіти
- можуть проводитися лише за бажанням учасників освітнього процесу
- у закладі не проводяться подібні заходи

Дякуємо за відповіді!

Анкета для самоаналізу директора [6]

1. Як в закладі освіти забезпечується комунікація з учасниками освітнього процесу?

- забезпечується зворотній зв'язок у різні способи
- на звернення учасників освітнього процесу вживаються заходи реагування
- для оприлюднення діяльності використовується вебсайт закладу освіти
- для оприлюднення діяльності використовується вебсайт засновника
- для оприлюднення діяльності використовуються інформаційні стенди
- для оприлюднення діяльності використовується сторінка в соціальних мережах
- інформаційні ресурси закладу освіти постійно оновлюються для актуалізації

оприлюдненої інформації

2. У який спосіб здійснюється у закладі освіти інформування учнів, батьків про критерії, правила і процедури, за якими оцінюють їх навчальні досягнення?

- розміщені на вебсайті закладу
- розміщені на інформаційних стендах в кожному навчальному кабінеті
- ознайомлюють батьків учнів на батьківських зборах
- ознайомлюють учнів на класних годинах
- ознайомлюють учнів на початку навчального року
- ознайомлюють учнів перед вивченням кожної теми
- ознайомлюють учнів перед самостійними, контрольними (діагностичними)

роботами, перед виконанням завдань

3. Які заплановані/реалізовані в закладі освіти заходи з формування академічної доброчесності в учасників освітнього процесу?

- розроблено та оприлюднено Положення про академічну доброчесність
- Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти містить механізми забезпечення академічної доброчесності, порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності, види академічної відповідальності педагогічних працівників та учнів за конкретні порушення академічної доброчесності
- у коридорах закладу освіти розміщено інформаційні матеріали, які мотивують до дотримання академічної доброчесності та сприяють формуванню такої культури
- на вебсайті закладу освіти оприлюднено інформаційні матеріали щодо дотримання академічної доброчесності в закладі освіти
- педагогічні працівники дотримуються законодавства України про авторське право і суміжні права
 - педагоги під час використання освітнього контенту вказують використані джерела інформації
 - педагогами розроблюються та оприлюднюються критерії оцінювання навчальних результатів учнів
 - педагогічні працівники розробляють завдання, які унеможливають списування або запобігають йому
 - педагогічні працівники інформують учнів та їхніх батьків про дотримання основних принципів та засад академічної доброчесності під час навчальних занять або у позаурочній діяльності
 - педагогічні працівники підвищують кваліфікацію з питань академічної доброчесності шляхом участі в тренінгах, конференціях, семінарах, вебінарах, онлайн-курсах
 - керівництво закладу освіти періодично забезпечує проведення освітніх та інформаційних заходів (педагогічних рад, семінарів, тренінгів тощо), спрямованих на формування в учасників освітнього процесу культури академічної доброчесності
 - випадки порушення академічної доброчесності розглядаються на засіданнях педагогічної ради

Анкета для самоаналізу заступника директора [6]

1. Як в закладі освіти забезпечується комунікація з учасниками освітнього процесу?

- забезпечується зворотній зв'язок у різні способи
- на звернення учасників освітнього процесу вживаються заходи реагування
- для оприлюднення діяльності використовується вебсайт закладу освіти
- для оприлюднення діяльності використовується вебсайт засновника
- для оприлюднення діяльності використовуються інформаційні стенди
- для оприлюднення діяльності використовується сторінка в соціальних мережах
- інформаційні ресурси закладу освіти постійно оновлюються для актуалізації

оприлюдненої інформації

2. Які заплановані/реалізовані в закладі освіти заходи з формування академічної доброчесності в учасників освітнього процесу?

- розроблено та оприлюднено Положення про академічну доброчесність
- Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти містить механізми забезпечення академічної доброчесності, порядок виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності, види академічної відповідальності педагогічних працівників та учнів за конкретні порушення академічної доброчесності
 - у коридорах закладу освіти розміщено інформаційні матеріали, які мотивують до дотримання академічної доброчесності та сприяють формуванню такої культури
 - на вебсайті закладу освіти оприлюднено інформаційні матеріали щодо дотримання академічної доброчесності в закладі освіти
 - педагогічні працівники дотримуються законодавства України про авторське право і суміжні права
 - педагоги під час використання освітнього контенту вказують використані джерела інформації
 - педагогами розроблюються та оприлюднюються критерії оцінювання навчальних результатів учнів
 - педагогічні працівники розробляють завдання, які унеможливають списування або запобігають йому
 - педагогічні працівники інформують учнів та їхніх батьків про дотримання основних принципів та засад академічної доброчесності під час навчальних занять або у позаурочній діяльності
 - педагогічні працівники підвищують кваліфікацію з питань академічної доброчесності шляхом участі в тренінгах, конференціях, семінарах, вебінарах, онлайн-курсах
 - керівництво закладу освіти періодично забезпечує проведення освітніх та інформаційних заходів (педагогічних рад, семінарів, тренінгів тощо), спрямованих на формування в учасників освітнього процесу культури академічної доброчесності
 - випадки порушення академічної доброчесності розглядаються на засіданнях педагогічної ради

3. У який спосіб здійснюється у закладі освіти інформування учнів, батьків про критерії, правила і процедури, за якими оцінюють їх навчальні досягнення?

- розміщені на вебсайті закладу
- розміщені на інформаційних стендах в кожному навчальному кабінеті
- ознайомлюють батьків учнів на батьківських зборах
- ознайомлюють учнів на класних годинах
- ознайомлюють учнів на початку навчального року
- ознайомлюють учнів перед вивченням кожної теми
- ознайомлюють учнів перед самостійними, контрольними (діагностувальними) роботами, перед виконанням завдань

Анкета для членів учнівського самоврядування [6]

Шановні члени учнівського самоврядування!

Одеський ліцей № 5 Одеської міської ради проводить опитування з метою визначення рівня обізнаності в системі оцінювання навчальних досягнень. Ця анкета є анонімною. Результати анкетування ми використаємо лише в узагальненому вигляді для того, щоб покращити рівень обізнаності.

Зверніть увагу: тут немає і не може бути «правильних» чи «неправильних» відповідей – нас цікавить Ваша особиста думка. Питання анкети не повинні лишатися без Вашої відповіді.

Дякуємо за участь!

1. Вкажіть Вашу стать:

- Жіноча
- Чоловіча

2. Чи залучаються члени учнівського самоврядування до розроблення Положення про академічну доброчесність у закладі освіти:

- так;
- ні.

Дякуємо за відповіді!

Форма спостереження за освітнім середовищем [6]

Вимога 4.2. Формування відносин довіри, прозорості, дотримання етичних норм

Критерій 4.2.2. Заклад освіти оприлюднює інформацію про свою діяльність на відкритих загальнодоступних ресурсах

Індикатор 4.2.2.1. Заклад освіти забезпечує змістовне наповнення та вчасне оновлення інформаційних ресурсів закладу (інформаційні стенди, сайт закладу освіти/інформація на сайті засновника, сторінки у соціальних мережах)

№ з/п	Перелік тверджень	Так	Ні	Примітка (відповідає частково/потребує покращення)
1.	Заклад має власний сайт або використовує сайт засновника			
2.	Інформація, що розміщується на інформаційному стенді, на сайті закладу/сайті засновника, містить:			
2.1.	Інформацію відповідно до статті 30 Закону України «Про освіту», що вчасно оновлюється			
2.2.	Правила поведінки у закладі освіти			
2.3.	Актуальну інформацію про діяльність та заплановані заходи закладу освіти			
3.	Заклад освіти має сторінку в соціальних мережах, на якій розміщується актуальна інформація.			

Програма заходів з розвитку академічної доброчесності в закладі загальної середньої освіти

№	Назва заходу	Вид роботи	Форма проведення	Термін	Категорія	Відповідальний
1.	Доброчесність: поняття, складові та історія	Методична оперативка	офлайн	серпень	Педагогічні працівники	Заступник директора з НВР
2.	Так академічній доброчесності!	Круглий стіл	онлайн	вересень	Педагогічні працівники	Вчитель правознавства та історії
		Класні години	онлайн	вересень	Здобувачі освіти	Класні керівники
		Батьківські зустрічі	онлайн	вересень	Батьки	Класні керівники
3.	Академічна доброчесність	Курси підвищення кваліфікації на платформі EdEra	онлайн	жовтень	Педагогічні працівники	Заступник директора з НВР
4.	Воркшоп «Що розповісти про доброчесність на уроці?»	Опрацювання циклу антикорупційних матеріалів на освітній платформі НАЗК	офлайн	жовтень	Педагогічні працівники	Заступник директора з НВР
5.	Академічна доброчесність	Підвищення кваліфікації вчителів старших класів за допомогою онлайн курсу EdWay	онлайн	жовтень	Педагогічні працівники	Вчителі - предметники старших класів
6.	Що таке академічна доброчесність?	Педагогічні читання, засідання № 1	офлайн	жовтень	Педагогічні працівники, батьки	Заступник директора з НВР
7.	Урок доброчесності	Бесіда, інформаційна виховна година для учнів 7 - 8 класів	офлайн	грудень	Учні 7 -8 кл.	Класні керівники 5-7 класів
8.	Що означає бути відповідальним?	Практичне заняття для учнів 3-4 класів	офлайн	грудень	Учні 3-4 кл.	Класні керівники

<i>Продовження додатку Ж</i>						
9.	Будь добродішним – поведься безпечно!	Інформаційна виховна година для учнів 5-7 класів	офлайн/ онлайн	грудень	Учні 5-7 кл.	Класні керівники
10.	Моральність теж учинок: розробляємо кодекс честі учнів класу	Інформаційна виховна година для учнів 5-7 класів	офлайн/ онлайн	грудень	Учні 5-7 кл.	Класні керівники
11.	Університет, освіта, компетентності: про вибір життєвої стратегії в «добу знань»	Перевернутий клас для 10-11	онлайн	грудень	Учні 10-11 кл., батьки	Класні керівники
12.	«Сприяння дотриманню академічної добродішності в освітньому просторі»	Методична оперативка	офлайн	грудень	Педагогічні працівники	Заступник директора з НВР
13.	Корупція краде можливості Антикорупційні дебати	Антикорупційні уроки	офлайн	грудень	Учні 8-9 кл. Учні 10-11 кл.	Класні керівники
14.	Академічна добродішність у школі	Педагогічні читання, засідання № 2	офлайн	січень	Педагогічні працівники, батьки	Заступник директора з НВР
15.	Ознайомлення з посібником «Світлофор освітньої добродішності»	Засідання педагогічної ради	офлайн	січень	Педагогічні працівники	Заступник директора з НВР
16.	Створення інформаційного бюлетеню «Типові порушення академічної добродішності та види відповідальності порушення»	Засідання активу класу	офлайн/ онлайн	січень	Учні 2-11 кл.	Класні керівники
17.	Формування добродішного освітнього середовища через використання антикорупційних інструментів для роботи з молоддю в освітньому процесі	Тренінг	Офлайн	лютий	Педагогічні працівники	Заступник директора з НВР
18.	Культура академічної добродішності: роль бібліотек	Семінар	офлайн	березень	Педагогічні працівники	Завідувач бібліотекою, бібліотекар
		Засідання інтелектуального клубу	офлайн		Учні 8-11 кл.	

Продовження додатку Ж

19.	Як уникнути плагіату?	Педагогічні читання, засідання № 3	офлайн	березень	Педагогічні працівники, батьки	Заступник директора з НВР
20.	Аналіз роботи шкільного сайту щодо вчасного оприлюднення політики академічної доброчесності в закладі	Засідання педагогічної ради. Засідання членів учнівського самоврядування	офлайн/онлайн	квітень	Педагогічні працівники/члени учнівського самоврядування	Заступник директора з НВР, заступник директора з ВР
21.	Охорона інтелектуальної власності та запобігання поширенню плагіату	Книжкова виставка присвячена Міжнародному дню інтелектуальної власності	офлайн	травень	Учасники освітнього процесу	Завідувач бібліотекою, бібліотекар
22.	Медіаінформаційна грамотність в умовах розвитку цифрових технологій	Семінар	онлайн	травень	Педагогічні працівники	Заступник директора з НВР
23.	Дотримання принципів академічної доброчесності під час підведення підсумків роботи закладу за навчальний рік	Опрацювання нормативно-правових актів з питань академічної доброчесності	офлайн	червень	Адміністрація закладу	Директор